PC 635
.R73
Copy 1

Manuale de conducere in instr. limbei mater..e I. si II. cl.
Nagy L. Vezérkönyv. (Román.)

PC 635
.R73
Copy 1

Class PC635
Book .R73

MANUALU DE CONDUCERE

IN

INSTRUCTIUNEA

LIMBEI MATERNE

PENTRU

CLAS'A I. SI II. A SCOLELORU POPORALI.

SCRISA

LA INSARCINEA MINISTRULUI CULTELORU SI ALU INSTRUCTIUNEI PUBLICE DUPA

LADISLAU NAGY

DE

TOMA ROSIESCU.

Dreptulu de reproducere e reservatu.

Pretiulu de bolta legatu : 20 cr.

BUD'A,

PROPRIETATEA STATULUI REG. UNGURESCU.

1872.

PC635
.R73

By Transfer
NOV 16 1928

Diu tipografi'a universitatii reg. ung. Bud'a 1872.

Introducere.

Gramatic'a limbei materne invétia a intielege vorbirea si scrisórea, a esprime bine si corectu cugetele atâtu in vorbire câtu si in scriere.

Instruerea in gramatic'a limbei materne are unu scopu fórte ponderosu. Vorbirea séu scrierea este espunerea cugeteloru nóstre in semne sensibile (ce se potu audií si vedé). Cine se ocupa cu intielegerea cugeteloru altui'a, acela strabatu in latntrulu spritului omenescu; prin cugetele altui'a si-chiarifica si determinéza cugetele sale proprii, si-perfectiunéza calitatea intelectuale, si-înmultiesce cunoscintiele; invétia fara invetiatoriu.

Intre studiele scolastice, esercitiele gramaticali sunt celu mai bunu si mai securu midi-locu pentru desvoltarea tuturoru facultatiloru spirituali, si pentru conservarea simtiului de iubire catra limb'a natiunale.

Instruerea in gramatica e de mare importantia mai alesu in epoc'a nóstra progresiva, candu omulu prin istetïmea in vorbire si desteritatea in scriere castiga intre tóte impregiurarile folóse fórte mari.

Pentru ace'a instruerea in gramatic'a limbei materne nu numai ca nu e iertatu se lipsésca din scólele nóstre poporali, ci acést'a trebue privita intre objectele de propunere — de unu studiu de mare pretiu si de multa insemnatate.

Acuma ne remane intrebarea; cum, prin aplicarea caroru principie, si in ce modu potemu eluptá scopulu referitoriu la instruerea in gramatic'a limbei materne?

Tem'a acést'a inca nici pana adi nu e resolvita deplinu.

Pâna acum unu singuru metodu se vede a fi aprobatu de inteligenti'a pedagogica. Acest'a este instruerea in gramatic'a limbei materne dupa metodulu anticu a gramaticei latine, cu aplicarea intrebariloru: Ce e gramatic'a? Câte si cari sunt partile vorbirei? Ce e substantivulu? Cum vei declinâ substantivulu? etc. Antaiu regul'a dupa ace'a esemplulu. Acestu metodu este deja condemnatu, si ne-ar' paré bine déca si invetiatorii nostrii s'aru desvetiá dela acestu metodu mechanicu si fara folosu.

Acestu sistemu este substituitu prin metodulu basatu pe sintacsa. Dupa principiele acestui metodu de instructiune debue a procede din constructiune (dïcere, sententia) si din acést'a, cá din unu intregu organicu a determiná si a analisá partile singuratice a vorbirei; dupa cunoscinti'a acestor'a urméza construerea, ce consta in ace'a, ca invetiacelulu indata ce scia partile vorbirei si formele singuratice a cuventeloru sè se dedea si in conjunctiunea organica a acelor'a: adeca sè scía formá constructiuni.

Acestu metodu este recunoscutu de fórte corespundietoriu si naturale, insa in tempurile mai noue barbatii de auctoritate au combatutu si metodulu acest'a, dïcundu ca nu e destulu de corespundietoriu, pentruca resultatulu eluptatu nu sta in proportiune cu lucrulu, ostanél'a si tempulu ce se intrebuintiéza la aplicarea acelui'a. Si asia nu peste multu s'a respanditu parerea, ca limb'a trebue considerata de o espresiune viua a vie-

tiei spirituali, adeca a cugeteloru reproduse prin facultatea nóstra ratiunale; pentru ace'a instruerea in gramatic'a limbei materne nu trebue legata de partile singuratice a vorbirei, de constructiuni, ci de unu intregu mai completu, de lecturi intregi, deórace precum facemu cunoscutu antaiu animalulu intregu si nu ósele séu membrele singuratice a aceluia, — séu antaiu plant'a intréga si numai dupa ace'a partile speciali a acelei'a: chiaru asia e cu multu mai naturale, déca deprindemu pe copii in priceperea lecturei intregi si numai dupa ace'a venimu la partile singuratice. Acestu metodu introduce pe copilu in cunoscintiele reguleloru gramaticei prin prelucrarea materiei ce contiene legendariulu prescrisu.

In tempurile mai noue operéza barbatii de specialitate in resolvirea practica a principiului susu amintitu cu unu resultatu fórte imbucuratoriu, pentruce sistemulu acest'a cuprinde pe dï ce merge unu terenu totu mai mare in instruerea gramaticale. Nu e chiamarea nóstra d' a luá la critisare metodulu acest'a. Atât'a aflu de necesariu a amintí, ca unu resultatu securu numai atunci se póte eluptá prin aplicarea metodului acestui'a, déca invetiatoriulu este, — in sensulu strictu a cuventului — unu invetiatoriu calificatu si unu maiestru adeveratu in faculu seu.

In tempurile mai noue s'a nascutu ide'a, ca in instruerea gramaticei limbei materne vomu ajunge mai usioru la resultatulu doritu, déca nu vomu prepune gramatic'a luata in sensulu strictu; prin urmare gramatic'a limbei in sensulu strictu — este de a se eliminá cu totulu din scólele poporali.

Multi au primitu si parerea acést'a in teoria; insa instruirea gramaticei fara aplicarea unui manualu de gramatica pana acum s'a aratatu cu nepotintia.

Auctorelui i-a siervitu de cinosura in scrierea cartii acesteia principiele fundamentali esprese in planulu de instructiune pentru scólele poporali emanatu din partea ministeriului — insa numai intru atât'a in câtu acelea au consunatu si cu principiele proprie ale auctorelui.

Fiindu aci vorba si despre principiele proprie a cartii acestei'a debue sè desvoltu principiele fundamentali dupa cari este da a se resolví instruerea gramaticei limbei materne in scólele poporali.

Scopulu instruerei in gramatic'a limbei materne dupa cum amu definitu mai susu se póte impartií in doue parti, anume: a calificá pre invetiacelu in priceparea vorbirei si scrisorei altor'a; dupa ace'a a lu-calificá in esprimerea corecta a cugeteloru sale, fia acele esprese prin vorbire séu prin scriere. Dintre aceste doue scopuri, celu din antaiu lu-esoperamu prin propunerea objecteloru prescrise, si prin pertractarea lectureloru din legendariele respective. Déca invetiacelulu asculta esplicatiunile si prelegerile invetiatoriului cu diligentia; asia se interesce pe dï ce merge in intielegerea vorbirei altor'a. Déca invetiatoriulu foloscesce legendariele in tote cursurile scolastice amesuratu legiloru instructiunei, si anume deca intréba de invetiacelu ce a cetitu séu o parte séu unu periodu din cele cetite si in urma dupa impregiurari lectur'a intréga, — déca espresiunile mai greu de intielesu séu cuvintele mai neindatinate i-le esplica câtu mai chiaru, déca lu-face atentu la simtiemintele cuprinse in lectura si la totu ce e bunu, frumosu si dreptu; prin acést'a invétia pre copilu nu numai a cetí, ci deodata a si intielege cea ce cetesce.

Desi propunerea studieloru prescrise si pertrac-

tarea lectureloru cuprinse in legendariu se potu considerá de unu midiloc'u ce promovéza ajungerea scopului primu a instruerei in gramatica; totu-si cartea nu ia si nici nu póte luá in sistemulu seu propunerea studieloru (objecteloru) singuratice, pentruca propunerea fiacarui objectu si-are metodulu seu propriu si si independinte; celalaltu midilocu, — adeca pertractarea lectureloru — o vomu luá numai in parte, si numai acolo unde se vede a fi neincungiuratu de lipsa din punctulu de vedere didacticu, asiadara nu asia, cá urmatórii sistemului aceluia, cari consideréza de basea instruirei in gramatic'a singuru legendariele. Noi in impregiurarile presinte, privindu la stadiulu desvoltarii scoleloru nóstre poporali trebue sè ne ferimu de ori-ce acumulatiune séu complicatiune a objecteloru, se procedemu cu pacientia si tactica buna, cá nu cumva resolvirea maretiei nóstre misiuni prin pasi ne precalculati se devina periclitata.

Carticic'a acést'a are de scopu cu deosebire, a dedá pre copii in espresiunea buna si corecta a ideiloru proprie séu a ideiloru deja insusîte atâtu in vorbire câtu si in scriere.

Ajungerea acestui scopu se esoperéza in doue moduri: prin desvoltarea organului limbei, si prin calificatiunea in cunoscerea limbei.

Facultatea vorbirei se nasce cu omulu, acést'a prin influinti'a sociale pre incetu se desvolta de sine amesuratu legiloru secrete a naturei si cu tempulu se aredica la o asia perfectiune, in câtu omulu atâtu in vorbirea si scrierea altor'a, câtu si in espresiunea cugeteleru sale simtiesce singuru in urma instinctului naturale ce e corectu si conformu reguleloru limbei fara de a cugetá la regula séu a cunósce legile grama-

ticei. Acésta desteritate se esoperéza prin facultatea vorbirii.

Prin cetire continua, prin conservare culta si intre impregiurari favorite facultatea vorbirii se desvolta intru atat'a in câtu omulu e in stare sè aléga de multe ori cu mai mare securitate cuvintele corespundietóric concepteloru resp. decâtu unu limbistu invetiatu; acést'a e demustrata deplinu prin acei oratori si scrietori emininti, cari fara de a cunósce gramatic'a limbei au fostu in stare a vorbí si a scrie in unu stilu clasicu. De aci urméza, ca facultatea vorbirii se póte desvoltá si perfectiuná fara cunoscerea gramaticei. Facultatea acést'a de atat'a importantia debue desvoltata cu deosebire in scolele poporali, unde fiindu cursulu scolasticu asia de scurtu si mintea copiiloru atâtu de marginita, nu potemu propune pe largu tóte cunoscintiele gramaticali.

Cunoscerea limbei e ace'a calificatiune, in urm'a careia atâtu in vorbire câtu si in scriere scimu folosí si aplicá limb'a amesuratu precepteloru propuse si stabilite de gramatica.

Desi — precum amu amintitu mai susu, prin esercitie neintrerupte ne potemu calificá in espresiunea cugeteloru nóstre asia, in câtu vorbimu bine si dupa gramatica fara a avé cunoscintie despre gramatica si regulele acelei'a; totusi nu se póte negá, ca in folosirea corecta a limbei suntemu cu multu mai securi, déca scimu si cunóscemu causele pentruce trebue a folosí si a esprime ceva asia si nu altcum; déca facultatea vorbirei este ajutorata de cunoscerea limbei. Pentru ace'a scól'a are chiemare: a face cunoscutu copiiloru si regulele gramaticei, adeca a propune gramatic'a.

Acuma trebue se ne orientamu in privinti'a intrebariloru cum si prin cari objecte de prepunere avemu

de a calificá in copii facultatea vorbirii, cum si in ce mesura avemu de a-i calificá in cunoscerea limbei.

Desvoltarea facultatii de a vorbi se incepe de cum intra copilulu in scóla si duréza neintreruptu pana candu parasesce scól'a, resolvirea misiunei acestei'a nu cade eschisivu in sfer'a instruerii in gramatica, ci se estinde asupra tuturoru objecteloru de propunere; se póte dĭce ca fiacare óra de propunere este mediatu o óra de gramatica, pentruca cupilulu invetia pre langa cunoscerea objectului propusu si a vorbí bine si regulatu. Invetiatoriulu are datorintia cu ocasiunea propunerei fiacarui objectu sè indrume pe copii cu cea mai mare consecintia la ace'a, ca la tóte intrebarile propuse de densulu se respunda corectu, amesuratu reguleloru gramaticei si conformu spiritului si legiloru limbei respective. Prin acést'a copilulu pre incetu si pe nesciute se deda la o predare corecta, si fara esplicatiuni gramaticali, singuru prin desvoltarea graduata a facultatii de vorbire — ce sta in legatura strinsa cu organulu vorbirii — se deda copilulu a vorbí respicatu, bine si regulatu. La acést'a contribuesce multu prepunerea corecta a invetiatoriului si cu deosebire prelucrarea metodica a lecturiloru ce se afla in legendariele prescrise. Bine de insemnatu, ca scopulu ni-lu potemu ajunge numai asia, déca in desvoltarea facultatii de vorbire vomu operá in decursulu tuturoru cursuriloru scolastice cu diligentia neintrerupta.

Câtu se atinge de cunoscerea limbei — precum totu objectulu asia si gramatic'a si-are materi'a sa propria, ce debue impartĭta in fiacare cursu scolasticu in parti anumite si graduatu. Fiindca materi'a gramaticei fara prelucrare si deprindere n'are nici unu folosu, si fiindca deprinderea pretinde tempu anumitu: objectele

gramaticei nu se potu reservá eschisivu pentru clasele superiore. Cu gramatic'a debue se incepemu numai decâtu in clasele elementari, cu atâtu mai vertosu, ca pentru instruerea primitiva nu esista objectu, care se contiena atat'a materia calificatória câta contiene gramatic'a. Fiindca avemu de a face cu scolari incepetori e neincunguratu de lipsa, cá in instruerea gramaticei, mai alesu in clasele inferióre se procedemu cu tactica si graduatu. Graduatiunea se siervésca de cinosura in prelucrarea materiei, pe bas'a cinosurei acestei'a adeca amesuratu cunoscintieloru deja insusïte se damu copiiloru pentru prelucrare deprinderi, esemple si teme diferite, si din aceste sè deducemu si sè derivamu cu ocasiunea instruerii regulele si propusetiunile gramaticali.

Câtu se atinge de cantitatea materiei destinate pentru instruere: debue sè eschidemu din acést'a tóta analisarea teoretica, tóta regul'a superflua, fara cari instruerea gramaticei in scolele poporali nu sufere nici o scadere; din contra debue sè propunemu tóte elementele gramaticali, cari in instruerea gramaticei siervescu de unu midilocu spre ajungerea scopului prefiptu.

In metodulu meu de instruire incungiuru mechanismulu, din contra me aplecu principiului contemplatiunei si procedurei desvoltatórie de spiritu, cela instruirea objectului acestui'a consiste in ace'a, ca copilulu din materi'a propusa a gramaticei cu deosebire, si de comunu din dïcere, ca din unu intredu organicu cunósce resp. invétia prin contemplatiune momentele gramaticali, formele, partile constitutive si legatur'a acelor'a, din cari apoi abstrage cu ajutoriulu invetiatoriului propusetiunile si regulele gramaticali. Asiadara totdeun'a luamu antaiu materi'a gramaticei, dupa ace'a gramatic'a; mai antaiu momintele contemplate, dupaace'a regul'a. Dupa

propusetiunile si regulele abstrase in urma contemplatiunei susu amintite se analiséza esemplele si lecturele corespundietórie séu partile singuratice a acelor'a. Pentru cá esplicatiunile si pertractarile verbali sè aiba pondu si valóre mai mare, pentru cá acestea sè se imprime cu atâtu mai tare in memori'a copiiloru : trebue sè le damu amesuratu reguleloru si cunoscintieloru deja insusite diferite ocupatiuni scripsali si stilistice.

Coregerea ocupatiuniloru scripturali se póte numerá intre cele mai incomóde si ostanitórie lucruri a invetiatoriului. De aci urméza, ca unii séu trecu cu usioratate peste ele, séu negliga cu totulu coregerea. Atâtu negligerea, câtu si conspectulu fugitivu micsioréza pretiulu si valórea elaboratului inaintea copiiloru, nimicesce indemnulu spre lucrare precauta si seriósa si prinacést'a este fórte periclitatu resultatulu moralu.

Invetiatoriulu are datorintia neincungiurata a corege cu precautiune tóte elaboratele scripturistice.

Pentru cá invetiatoriulu sè póta procede cu mai mare usioratate in coregerea ocupatiuniloru scripturali, i se recomenda sè fia atentu la urmatóriele.

Sè se nisuiésca la ace'a, cá sè aiba câtu mai pucinu de coresu. Acést'a póte s'o esopereze, déca urmaresce graduatu principiulu ce-i siervesce de cinosura in propunere; déca va precumpení bine câtu póte pretinde dela invetiacelu ; déca esplicatiunile lui sunt chiare; déca intórce tempu destulu spre esercearea singuratecéloru momente gramaticali; déca da copiiloru mai alesu in clasele inferióre ocupatiuni scolastice si le prelucra cu densii sub vegherea s'a in scola.

Ocupatiunile prelucrate le cetesce prin cutare copilu, erorile le esplica si corege cu tonu inaltu inaintea clasei intrege, pentru cá prin acést'a se chiarifice si

pre ceialalti si pre venitoriu sè-i apere de erorile deja inventate. Câte odata impartiesce ocupatiunile pentru critisare intre invetiacei.

E fórte de recomendatu sè se impartiésca ocupatiunile pentru critisare intre invetiacei asia, ca critisatoriulu subtragundu erorile se faca atentu pe lucratoriulu resp. la coregerea acelor'a. Acést'a procedere are, — presupunendu ca invetiaceii traiescu in armonia fratiésca, -- si unu resultatu moralu, pentruca prin acést'a se sternesce in copii simtiulu de noblétia.

Déca invetiatoriulu, cu scopu de a dedá pre copii in ortografia, le da unele esercitie din carte, asiá e fórte consultu cá invetiatoriulu sè coréga erorile ortografice prin copii si anume din dïcere in dïcere, din cuventu in cuventu, pana candu coregerea este completata.

Invetiatoriulu aduna in urma din candu in candu elaboratele prelucrate, le corege cu precautiune si le descrie de nou prin copii.

PARTEA PRIMA

pentru clasea I.

---

1. §.

Cunoscintie gramaticali referitórie la instruerea in cetíre prin scriere.

Nota. Comunicatiunea elemînteloru gramaticali sta in îmbinatiune stricta cu înstruerea in cetire prin scríere. Celu mai acomodatu tempu de a comunicá acestea elemente cu invetiaceii e, candu acestia se deprindu cu invetiarea literelor mici si esercitiele referitórie la acestea. Procedur'a e urmatórea: 1. Analisarea cuventeloru cetite in sunete; 2. Colegarea suneteloru, ce compunu cuventulu in ordinea in care urméza sunetele unulu dupa altulu in cuventulu resp.; 3. Esprimerea si descrierea corecta a cuvinteloru. 4. Cetirea respicata; 5. Esplicatiunea unoru cuvente mai neindatinate. Intrebare despre contienutulu dïcerei resp. Despre tóte acestea face invetiatoriulu amintire cu ocasiunea instruerei in cetire prin scriere.

Procederea.

ne-ne, nu-me, mi-nu-ne. (ABC-dariu. Rosiescu pag. 6. eser. 5.)

Cetiti cuventulu primu *(ne-ne)*, acesta lu-voiu scrie pe tabela. Cetici cuventulu urmatoriu *(nu-me)* si acést'a lu-voiu descrie. Cetiti celalaltu cuventu urmatoriu *(mi-nu-ne)* si acest'a lu-voiu scrie pe tabela.

Acuma cetiti de pe tabela cuventulu primu *(ne-ne)*. Sciti insemnatate cuventului: nene? Mam'a vóstra numesce pre tat'a parintelui vostru nene? Cum numesce mama vóstra pe tat'a parintelui vostru? Ce insemnatate mai are cuventulu nene? Nene mai are si insemnatate de: rudenia. Rudenie se numescu acei ómeni, carì stau in legatura de sange intre olalta. Mi-ati sci insïrá afara de nene si alte rudenie? Rudenie sunt verii, fratii unchii etc.

Cetiti de pe tabela cuventulu alu doilea *(nu-me)*. Fiacare omu are nume, numele unuia este Georgie, alu altui'a Vasilie, si alu altuia Teodoru. Spune-mi fetulu meu ce nume ai tu? (Petru). Asiadara sciti ce insemnatate are conventulu acesta? Numai omenii au nume? Nume au tóte fiintiele din lume, animalele, plantele, mineralele etc.

Fiti cu atentiune. Eu voiu esprime antaia cuventulu primu: *nene*. Câte sunete observati in cuventulu acest'a? Patru. Cari sunt acelea? *'n-e-'n-e*. Din câte sunete consta dara cuventulu acest'a? Acuma voiu esprimá cuventulu alu doilea *nu-me*. Dar' in acest'a câte sunete observati? Cari sunt acelea?

Din câte sunete consta dara cuventulu acest'a: *nu-me?* Câte sunete poteti destinge in cuventulu *minu-ne?* Din câte sunete consta dara cuventulu acest'a: *mi-nu-ne?*

Cetiti inca odata cuventulu primu *(ne-ne)*. Care sunetu se aude in acel'a mai antaiu? Care dupa acel'a? Déca ati voií sè descrieti cuventulu acest'a corectu si ortografice bine, care sunetu (propriaminte litera) l'ati scríe in loculu primu, care dupa ace'a? Cautati asia e scrisu acest'a sí pe tabela? Acuma lu-descrieti voi insusi (invetiatoriulu visitéza scrisorile).

Cautati la tabela? Dupa cuventulu primu vedeti unu punctu micu, vedeti unu astfeliu de punctu si dupa cuventulu alu doilea? Dar' dupa cuventulu alu treilea? Punctele acestea siervescu spre ace'a, cá acolo sê tienemu in cetire pucina pausa.

Antaiu voi cetí eu asia precum trebue sè cetimu corectu: *ne-ne* (pausa), *nu-me* (pausa), *mi-nu-ne* (pausa). Asiadara la fiacare punctu am tienutu ceva pausa in cetire. Cetiti si voi asia, precum am cetitu eu. Cine nu tiene pausa la fiacare punctu, nu cetesce corectu si respicatu.

Camil'a e inalta, — calulu bunu inca aluneca. (ABC-dariu. Rosiescu pag. 25.)

Acuma voiu scrie pe tabela unu cuventu *(camil'a)*. Cetiti cuventulu acest'a! Acuma voiu scrie altulu *(e)*. Cetiti-lu si acest'a! Si in urma unu alu treilea cuventu *(inalta)*. Cetiti-lu si acest'a! Cetiti inca odata tóte trei cuventele! Acuma ati cetitu cuventele scrise unulu dupa altulu. Cetiti tóte trei cuventele rapede unulu dupa altulu asia, precum avemu datina sè vorbimu. Déca voimu a cetí bine si neintreruptu, asia debue cá cuventele cari se tienu de olalta sè le cetimu rapede unulu dupa altulu. Aci se tienu de olalta tóte trei cuventele. Cum le vomu cetí dara neintreruptu si bine *(camíl'a e inalta)*. Ati intielesu ce ati cetitu? Cunosceti camil'a. Camil'a e unu animalu mare cu patru pitióre. Éca vi-o aretu in desemnu. Acestu animalu are pitióre fórte lungi, cari dau corpului o statura inalta. E unu animalu fórte folositoriu. In Arabi'a si desierturile Africei lu-folosescu chiaru asia, cum folosimu noi vitele domestice la trasu si portatu de greutati.

Calulu bunn inca aluneca. Éca am scrisu pe tabela patru cuvente. Cetiti-le acestea deosebitu unulu

dupa altulu. Deórace acestea patru cuvente se tienu de olalta, cetiti-le curendu unulu dupa altulu, ce ati cetitu? Intielegeti acést'a? Acést'a trebue intielesa asia, precum ati cetitu: calulu bunu inca aluneca. Ati vediutu vre-odata unu calu? Éca ve aratu aci unu calu in desemnu. Caii sunt de mai multe soiuri. Calu bunu se chiama calulu sprintenu si tare, ér reu celu lenesiu si slabu. Calulu traièsce cu fenu si ovesu.

Anulu nou a trecutu (continuare in cetire dupa procedere de mai susu.) Ce intielegeti voi sub anulu nou? Este intre voi care se nu fia audītu ceva despre anulu nou. Vedeti, diu'a prima a facarui anu urmatoriu se chiama diu'a de anulu nou, séu pe scurtu anulu nou. Cine scie câte luni sunt in unu anu? Petre, mi-ai sci spune de câti ani esci tu?

Cartea e mai buna, ori curtea? (Cetire dupa procedurá de mai susu). Sciti ce ati cetitu? Cunosceti cartea? dar curtea? Spre ce se intrebuintiéza cartea si spre ce curtea? Vedeti, cartea o folosimu pentru invetiare, éra curtea pentru locuintia. Ce cugetati de care avemu mai mare lipsa?

Voiniculu lucra cá trei. Despre cine se dïce ca e voinicu? Ce se dïce aci despre voinicu? Pentruce se dïce despre voinicu ca lucra cá trei? Ce face omulu candu lucra? Ce cugetati, lucramu noì óre candu invetiamu, scriemu séu desemnanu?

Cornulu e tare. Aveti voi cunoscintia despre cornu? Cornulu e unu arbore ce are lemnu fórte tare. Spre ce intrebuintiamu lemnulu arborelui acestui'a? Pentruce se dïce despre cornu ca e tare? Unde cresce cornulu? Intielegemu noi óre sub cornu numai arborele care cresce in padure, ori mai potemu intielege inca si altceva? Cornu séu mai bine dïcandu córne au se vitele.

Vitele cauta ĭérba in curte. Stefane aveti voi vite? Care dintre voi nu a vediutu inca vite? La ce intrebuintiamu noi vitele? Care dintre voi mi-va scí insĭrá animalele, cari la olalta le numimu vite? Animalele domestice cari le intrebuintiamu la lucru, adeca la trasu si portatu, se chiama cu unu cuventu vite. Cu ce traiescu vitele?

Nota. Dupa ce a interpretatu invetiatoriulu astfeliu tóte dĭcerile amintite, li demanda invetiaceloru sè le cetésca de nou acelea-si dĭceri din ABC-dariu, i-i face atenti sè cetésca cursivu si se tiena pausa dupa fiacare punctu.

Continuare. Invetiatoriulu scrie pe tabela: *Camil'a e inalta.* Cetiti ce'a ce am scrisu pe tabela. Din câte cuvinte consta dĭcerea acést'a? Din câte sunete consta cuventulu primu *„camil'a"?* Cari sunt acelea? Din câte sunete consta cuventulu *„e."* Care e acela? Din câte sunete consta cuventulu *„inalta."* Cari sunt acelea?

In cuventulu acest'a *„camil'a"* cum urméza sunetele dupa olalta? Déca ati voií sè descrieti cuventulu *„camila"* care sunetu (intielege liter'a) l'ati scrie in loculu primu? Care dupa ace'a? Din câte sunete consta cuventulu acest'a *„e"?* Vedeti, cuventulu acest'a e scurtatu din cuventulu: *este.* Dĭcerea *„camil'a e inalta"* cum s'ar' mai poté dĭce altcumu? *„camil'a este inalta?"* Cum urméza sunetele dupa olalta in cuventulu acest'a *„inalta"*? Cum debue dara scrisu cuventulu acest'a? Sunetele fiacarui cuventu asia debue scrise unulu dupa altulu, precum urméza acelea dupa olalta in espresiune.

Déca voieocu a scrie: *„Camil'a e inalta,"* care cuventu debue sè-lu scriu antaia data? Spuneti-mi sunetele cum urméza dupa olalta, eu le voi descríe. Vedeti! Cele siese sunete din antaiu le-am scrisu legate de

olalta, pentruca acestea se tienu de unu cuventu. Sunetele cari se tienu de unu cuventu debue legate de olalta.

Ce cuventu urméza mai departe? (e). Esprimeti sunetulu cuventului acestui'a. Asìadara in cuventulu acest'a este numai unu sunetu. Acuma fiti atenti! Cuventulu acest'a lu-scriu cu ceva mai departe de celalaltu. Cuventele singuratice debue scrise deosebitu de catra olalta.

Care cuventu urméza dupa acest'a? (inalta.) Esprimeti sunetele cuventului acestui'a asia precum urméza dupa olalta. Si cuventulu acest'a lu-scriu cu ce-va mai departe de celalaltu, pentruca precum am dìsu, cuventele singuratece le scriamu deosebitu de catra olalta.

Acuma descrieti constructiunea intréga: „Camil'a e inalta" asia, precum o vedeti scrisa pe tabela.

„Anulu nou a trecutu." Din câte cuvente consta constructiunea acést'a? Cari sunt acelea? Esaminati constructiunea intréga, óre bine e scrisa? Cetiti cuventulu primu (anulu-nou). Din câte sunete consta acest'a? Cari sunt acele'a? Cum urméza sunetele dupa olalta? Cautati asia urméza sunetele dupa olalta si in scriere? Asiadara e scrisu bine cuventulu acest'a. Cetiti cuventulu urmatoriu (a). Din câte sunete consta acest'a?

Cetiti celalaltu cuventu urmatoriu (trecutu). Din câte consta acest'a? Cari sunt acelea? Cum urméza sunetele dupa olalta?

Acuma cautati óre cuventele singuratice separatu sunt scrise de catra olalta?

Acuma scrieti pe tabelele vostre constructiunea intréga: „anulu nou a trecutu", fiindu atenti si la ortografia.

§. 2.

Interpretatiunea dïcerei dupa intielesu. Cuventele cari se tienu de o dïcere. Punctulu. Com'a.

Observatiune. Elimentele gramaticali se pertractéza mai detaiatu in clas'a prima, dupa ce invetiaceii au trecutu peste litere si au ajunsu la a dou'a parte a ABC-dariului. Inca nici atunci nu e iertatu a pertractá materi'a intréga din punctulu de vedere gramaticalu, pentruca si aici e scopulu principalu a deprinde pre copii in cetire. Insa pentrucá copiii sè-si castige si ceva cunoscintie gramaticali, ne alegemu din partea a dou'a a ABC-dariului lecture acomodate: acestea apoi le pertractamu si prelucramu si din punctulu de vedere gramaticalu. Acésta analisare gramaticala nu va aduce pre copilu in confusiune; elu va poté procede neimpedecatu in cetire, prin acést'a nu-i vomu atrage atentiunea dela objectulu principalu, nu-i vomu strica voi'a si bucuri'a, ce o afla in cetirea contiuna neintrerupta prin intrebari.

Objectele cunoscintieloru gramaticali legate de pertractarea lectureloru acestora sunt urmatóriele: 1. Cultivarea organului de vorbíre (intielege a dedá pre copii la espresiunea buna si corecta a cuventeloru singuratice). 2. Analisarea lectureloru. 3. A enará contienutulu lecturei, parte cu cuventele proprii, parte folosindu-se de espresiunile lecturei resp. 4. A intrebá pre copilu ce e bunu si frumosu in contienutulu lecturei resp. 5. Destingerea dïceriloru singuratice. 6. Desemnarea cuventeloru singuratice a constructinnei. 7. Impartïrea cuventeloru in silabe. 8. Cunoscerea literiloru. 9. Unele regule a cetirei si a ortografiei.

Procedere. Respunde-ti la intrebare! Cum e cret'a? Cret'a e alba. Voi la intrebarea mea ati dïsu o dïcere. Ce ati dïsu despre creta? Despre ce ati dïsu ca e alba?

Respunde-ti la intrebare! Cíne invétia pre copii in scola? Invetiatoriulu invétia pe copii in scola. Voi ati dïsu la intrebarea mea de nou o dïcere. Despre cíne

ati dïsu ca invétia pre copii in scola? Ce ati dïsu despre învetiatoriu? La intrebarea prima ati dïsu despre creta, la a dou'a despre invetiatoriu ceva. Déca afirmamu despre ceva séu cine-va ceva, dïcemu o dïcere.

Dïceti ce-va despre tabela. Ace'a ce a-ti dïsu despre tabela e dïcere. Acuma voiu insïrá câteva dïceri: Foculu arde. Sórele incaldiesce pamentulu. etc.

In ABC-dariulu vostru veti aflá o multïme de dïceri. Cercati la liter'a *A*. (ABC-dariu Rosiescu. pag. 5.)

Cetiti sub litera *A*. „Antoniu cetesce.“ Acuma ati cetitu o dïcere. Despre cine ati cetitu? Ce se dïce despre Antoniu? Cetiti dïcerea urmatoria. „Andreiu canta.“ Despre cine ati cetitu? Ce se dïce despre Andreiu? Cetiti dïcerea urmatoria etc.

Cetiti inca odata dïcerile de sub a). Antoniu cetesce.“ Din câte cuvente consta dïcerea acést'a? Din doue. Cari sunt cuventele acelea?

Acuma cetiti dïceríle urmatórie si spune-ti din câte cuvente consta fiacare dïcere, si cari sunt cuventele acelea?

Acuma voiu scríe pe tabela o dïcere: „Stefanu invétia maiestría.“ Din câte cuvente consta dïcerea acést'a? Cari sunt cuventele acelea?

Acuma voiu scrie pe tabela o alta dïcere: „Copilulu bunu si-iubesce parintii? Din câte cuvente consta dïcerea acést'a? Cari sunt acelea?

Asiadara vedeti ca dïcerile constau din cuvente. Dïcerea póte constá din doue, trei, patru, cinci cuvente. O dïcere póte constá si din mai multe cuvente cá cinci.

Teme. 1. Scrie-ti de sub b) si c) dïcerile constatatórie din doue cuvente. 2. Scrie-ti dïcerile constatatórie din 3 si 4 cuvente.

Cetiti de dïcerile sub b) (ABC-dariu pag. 66.). „Norii aducu plóia.“ Din câte cuvente consta dïcerea acést'a? Ce e intielesulu dïcerei, ce ati cetitu? Acuma cetiti singuru cuventulu primu din dïcere. (Norii.) Déca cetiti numai atât'a din dïcere, o poteti intielege? (Ba nu). Acuma cetiti cele doue cuvente prime din dicere. (Norii aducu). Dara acuma o poteti intielege. (Ba nu.) Acuma cetiti tóte cuventele cari se tienu de dïcere. (Norii aducu plóia). Poteti acuma pricepe intielesulu dïcerei? Numai atunci potemu pricepe intielesulu dïcerei, déca cetimu tóte cuventele cari se tienu de ea.

Acuma cetiti dïcerile urmatórie si stati numai acolo unde poteti pricepe intielesulu dïcerei, adeca unde e dïcerea finita.

Cetiti inca odata dïcerile de sub a) „Antoniu cetesce.“ Ce vedeti in capetulu dïcerei? Unu puntu. (Copilulu s'a facutu atentu la punctu inca mai inainte.) Cetiti dïcerile urmatórie. „Andreiu canta.“ Dar la capetulu dïcerei acestei'a este punctu? Cautati pana in capetu la dïcerile celelalte. Vedeti puncte si in mai multe locuri? La punctu trebue sè tienemu pausa in cetire. Cine nu tiene pausa la punctu, cetesce fara intielesu si falsifica intielesulu dïceriloru.

Eu ve voiu cetí voue asia, ca la punctu voiu tiené pausa; dupa ace'a asia, ca nu voiu stá la punctu; veti vedé, cum voru avé dïcerile de totu altu intielesu.

„Antoniu cetesce.“ „Andreiu canta.“ Acum'a voiu cetí asia, ca nu voiu tiené pausa la punctu. Antoniu (pausa). Cetesce Andreiu (pausa). Acela intielesu are dïcerea, ce a avutu atunci, candu am cetitu regulatu si am tienutu pausa la punctu? Candu am cetitu regulatu, si am tienutu pausa la punctu, am dïsu despre Antoniu, ca cetesce. Candu nu am statu la punctu, am dïsu despre Andreiu acést'a; de si despre Andreiu se dïce, ca canta.

Cetiti lectur'a, asupra carei'a este scrisu: „Adeverulu si mintiun'a. (ABC. pag. 67.) „Adeverulu luminéza, éra mintiun'a întuneca. Ce vedeti dupa cuventulu acest'a: luminéza? Semnulu acest'a se numesce coma. Acést'a asemenea e unu semnu, la care debue sè tienemu pausa, asiadara in cetire debue sè tienemu pausa si la coma. Déca nu amu tiené pausa la coma, amu cetí de multe-ori fara intielèsu.

Acuma ascultati, cum voiu cetí eu dïcerea acést'a. (Invetiatoriulu cetesce o dïcere tienendu pausa regulatu.) Cetiti dïcerea acést'a si voi, si tieneti la punctu si coma atâta pausa, câta am tienutu eu.

Notati-ve bine, la puntu debue sè tienemu mai multă, éra la coma mai pucina pausa.

Esercitii. Cetiti pana in capetu tóte dïcerile din lectur'a acést'a, fiti atenti la punctu si coma, tieneti la fiacare paus'a receruta. Scrieti din lectur'a acést'a dïcerile acelea, in cari vinu inainte si come.

Observatiune. Invetiatoriulu nu debue sè pérda din vedere nici candu, ca in clas'a prima scopulu principalu este a cetí fluentu si respicatu, spre ce debue se intórca celu mai multu tempu. Déca invetiatoriulu nu a potutu progresá cu invetiaciii sei intru atat'a, in câtu acestia sè fia in stare —

dupace au percursu a dou'a parte a ABC-dariului — a prelucrá insusi lecturele singuratice, a cetí fluidu sí respicatu; déca învetiacelulu cetesce si acuma fara intielesu, impedecandu-se la totu cuventulu, asia invetiatoriulu nu va poté esopérá multu prin interpretatiunile si elaboratele gramaticali si va fi silitu de multe ori a pretinde dela invetiacei cev'a imposibilu. Cum va poté tiené invetiacelulu pausa numai la punctu si coma, candu se impedeca in cetíre mai la fiacare cuventu.

§. 3.

Despre litere.

Cercati dïcerile de sub litera *A*. Cetiti dïcerea prima. „Antoniu cetesce.“ Respundeti la intrebarile mele. Din câte cuvente consta dïcerea acést'a? Cari sunt cuventele acelea? Din ce sunete consta cuventulu acest'a „Antoniu“? Numiti-le dupa olalta asia, precum urméza. Cuventulu acest'a „cetesce“ consta asemenea din sunete? Cari sunt acelea? Fiacare cuventu consta din sunetu séu sunete.

In cuventulu acest'a: „Antoniu“, care e sunetulu primu? (a). Sunetulu *a* are si semnu vedïbilu, care voi lu-cunosceti deja. Eca, lu-voiu scríe pe tabela. (Invetiatoriulu sè scrie pe tabela numai *a* micu insa pentru acea sè faca amintire si despre celalaltu semnu a sunetului acestuia, despre A mare.) Cea-ce am scrísu aci, — e semnulu vedïbilu a sunetului *a*. Ce sunetu urméza dupa *a*? (n). Sunetulu *n* asemenea are semnu vedïbilu, care voi lu-cunosceti deja. Éca lu-scriu pe tabela. (Invetiatoriulu continueza astfeliu pana in capetu scrierea semneloru vedïbili a suneteloru din ambele cuvente.) Semnele vedïbile a suneteloru se numescu litere. Asiadara tóte semnele ce le-am scrisu aci pe tabela, sunt litere. In ABC-dariu inca vedeti pretotindenea litere.

Acuma voiu scrie pe tabela tote literile, ce esistu. a, b, c, d, e, f, g, h, etc. (Vedi ABC-dariu pag. 63.)

Acuma veti cunosce si numele litereloru acestor'a. Numiti liter'a prima (a), a dou'a (b'), a trei'a (c'). Acest'a este singuru sunetulu ce se aude in cetire, insa numele literei e $b^{é}$, $c^{é}$ (Astfeliu esplica invetiatoriulu tóte literele pana in capetu, si prin repetire mai désa deprinde pre copii in esprimerea si cunoscerea acelora.

„*Esercitii.*“ 1. Numiti literile pe rendu asia precum urméza; eu éra vi li-oiu aretá pe tabela.

2. Literile acestea se afla tiparite si in ABC-dariulu vostru. Cercati-le. Cetiti cu totii numele litereloru pe rondu, asia precum urméza.

3. Invetiatoriulu aréta pe tabela: esprimati sunetulu literei acesteia dupa ace'a mi-spuneti numele ei. (Continuare in destingerea sunetului si numelui litereloru.)

4. Invetiatoriulu da invetiaceiloru sè cetésca unele lecture din ABC-dariu, numesce sunetulu si numele litereloru ce vinu inainte, asia de es.: „ioanu, frate-seu si melciulu.“ (pag. 62). In cuventulu acest'a „ioanu“ vinu inainte urmatóriele sunete: i-o-a-'n-u. Numele litereloru sunt: i-o-a-^{e}n-u. etc.

Candu esprimu sunetulu *a*, suna cu acest'a si unu altu sunetu, séu suna numai singuru? Liter'a *a este sunanta.* (Invetiatoriulu mai aduce pentru esemplu cateva sunante). Éca voiu scrie pe tabela literele sunante *a, e, i, o,* etc. Literele sunante le poteti aflá si in ABC-dariu (invetiatoriulu cérca literele sunante si le cetesce deodata cu copiii pana in capetu.)

Fiti atenti! Candu numescu liter'a acest'a: $b^{é}$,

cáte sunete se audu aici? (Doue). Cari sunt sunetele acelea? (b' si e).

Liter'a *b*, deórace suna cu altu sunetu adeca cu *e*, sè numesce litera consonanta. Si *c*[e] suna cu unu altu sunetu? Cu care? Si e e litera consonanta? (Invetiatoriulu continuéza esplicarea consonanteloru pana in capetu, le scrie pe tabèla, si dupa ace'a le cérca si aréta invetiaceiloru si in ABC-dariu (pag. 64.) si apoi le cetesce deodata cu densii pana in capetu). Pentru deprindere alege din ABC-dariu cate unu cuventu si intréba de copii, cari sunt sunantele si cari sunt consunantele in cuventele resp. asia de es. in cuventulu: „Maria." *M* e consonanta, *a* sunanta, *r* consonanta, *i* sunanta, *a* asemenea sunanta.

Observatiune. Dupace li-s'a facutu pruncilor cunoscate sunantele si consunantele aflu de lipsa a face amintire in loculu acest'a si despre semisunante (semivocale). Amintirea semisunanteloru e de lipsa in loculu acest'a din caus'a, caci precum se va vedé in lectiunile urmatórie unde se pertractéza despre silabe semisunantele si resp. cunoscerea semisunanteloru e neincungiuratu de lipsa la silabisare. Despre celelalte sunante acentaute se va tractá numai in cursulu clasei a II-a.

Procederea. Fiti atenti! Voiu dice unu cuventu „*Iacobu*"; spuneti-mi literele ce le audîti in cuventulu acest'a. Nu observati voi in finea cuventului unu sunetu ce nu se aude de totu? Invetiatoriulu se esprime cuventulu astfeliu in catu „*u*" finalu se fia aparentu, asia insa, câtu „*u*" sè fia esprimatu numai de jumetate.) Ce sunetu e acest'a? (u). Ascultati! voiu mai dice unu cuventu „*ómeni*"; — dar aice ce sunetu audîti in fine? (i). Acum flti cu mare bagare de séma la cea ce voi spune. *I* si *U* in finea cuventului — déca nu cade tonulu pre ele — sunt sunete injumetatîte (semisunante).

Semisunantele in ABC-dariulu vostru sunt insemnate cu semnulu scurtarei (invetiatoriulu se arete pe tabla si in ABC-dariu semnulu scurtarei depre semisunante).

Semisunant'a *i*, nu provine numai in finea cuventului, dar' si la midiloculu ; acelei'a de es. voiu dïce unu altu cuventu: *„intieleptu.“* (Invetiatoriu sè esprime cuventulu astfeliu cá *i* inca sè se auda de jumetate.) Cáte sunante injumitatïte auditi in cuventulu *„intieleptu“?* (invetiatoriulu sè se nesuiésca a lamuri prin esemple câtu mai chiaru semisunantele.)

Numai in acele cuvinte, in cari inainte de *u* séu *i* finale stau o consunanta muta cu licuida, se aude *u* si *i* finale deplinu, d. e. Petru, oblu, nostri, acri.

Ér déca *u* séu *i* finale se accentuéza, atunci acelea resuna nunumai deplinu, dara si lungu — accentuatu, d. e. vediù, dú, audií, platí s. a. (Asiadara invetiatoriulu sè deprinda pre invetiecei la distingerea celora trei graduri de sonuri ale vocaleloru si respective silabeloru finali ce sunt ori semi adeca: indiumatatïte, ori pline, ori lungi accentuate.)

§. 4.

Despre silabe.

Observatiune. Instruirea detaiata in silabisare si deprinderile referitórie la acést'a vinu ìnainte in cl. II. Aici debue sè ne restringemu la instruirea in cunoscintiele elementarie a silabeloru si la cetirea mechanica.

Elemintele silabisarei, cari vinu inainte in cl. I-a sunt urmatoriele: 1. Cuventele se potu impartií in silabe. 2. Cuventele sunt de una, de doue, de trei si de mai multe silabe. 3. Cuventulu acel'a, care se póte esprimá singuru prin o miscare a gurei, e cuventu de o silaba; ér' acel'a care se

esprima prin doue miscari a gurei e de doue silabe etc. 4. Infiacare cuventu sunt atâte silabe, câte sunante intregi. 5. O silaba póte constá din un'a, doue, trei patru litere. 6. Literile, cari se tienu de o silaba, nici candu nu e iertatu a le despartií de cara olalta la intreruperea cuventeloru.

Cetírea mechanica consta in ace'a, ca invetiatoriulu cetesce deodata cu invetiaceii (câte odata numai câte cu unulu) lecturi intregi, impartiendu cuventele acelor'a in silabe. Acést'a e o deprindere placuta pentru copii, si de alta parte fórte folositória. fiindca se dedau cu usioratate in silabisarea cuventeloru

Procederea. Are corpulu omului parti? (Acést'a a venitu inainte in deprinderile verbali si intelectuali). Numiti partile acestea? Capu, grumadiu etc. Partile corpului se chiama membre. Capulu e dara unu membru alu corpului omenescu. Man'a, pitiorulu etc. sunt si acestea membre? Daru calulu are membre? dara vac'a? dara paserea? etc.

Indata veti vedé ca si cuventele au membre: „Antoniu cetesce.“ Care e cuventulu primu in dïcerea acést'a? — Acuma cautati la mine. Bagati bine de séma, ca de câte ori mi-se va misca; gur'a pana voiu esprimá cuventulu acest'a „Antoniu“? (învetiatoriulu esprima cuventulu câtu se póte mai observabilu.) Acuma esprimati si voi cuventulu acest'a, fiindu atenti la ace'a, de câte ori vi s'a miscatu gur'a in espresiunea cuventului intregu. Asiadara, s'a miscatu de trei ori? Cuventulu e de atatea silabe, de câte ori s'a miscatu gur'a in espresiunea acelui'a. De câte ori vi-s'a miscatu gur'a in espresiunea cuventului de mai susu? (de trei ori). Asiadara câte silabe are cuventulu? (trei). Cari sunt acelea, numiti-le un'a dupa alt'a?

Se vedemu cuventulu urmatoriu. Cautati la gur'a mea! „ce-te-sce.“ De câte ori mi-s'a miscatu gur'a in espresiunea cuventului acestui'a? De trei ori. Asiadara

de câte silabe e cuventulu? Cuventulu e de atâte silabe, de câte ori se misca gura pana esprimamu cuventulu intregu. Esprimati sí voi cuventulu acest'a, impartîtu in trei silabe.

Acuma cetiti cu mine deodata dîcerile de sub liter'a *A*, si anume silabisandu. An-to-niu ce-te-sce. An-dreiu can-ta. etc.

Intrebari: De câte silabe e cuventulu „Antoniu"? De câte, cuventulu „Andreiu"? etc.

De câte silabe sunt cuventele ce vinu inainte in constructiunile acestea? De doue si trei silabe?

Acuma se cetimu dîcerile de sub punctulu b). „Norii aducu ploia."

Se cetimu cuventulu primu laolalta, impartîtu in silabe. De câte ori vi s'a miscatu gur'a in espresiunea cuventului acestui'a? Asiadara de câte silabe e cuventulu? Sè cetimu cuventulu urmatoriu (aducu). De câte ori vi s'a miscatu gur'a in espresiunea acelui'a? Asiadara de câte silabe e cuventulu? Sè cetimu si cuventulu urmatoriu (plo-ia). De câte ori vi s'a miscatu gur'a? De doue ori. Asiadara de câte silabe e cuventulu? Se cetimu mai departe. etc. „Nóptea e intunecósa." Noptea. De câte ori vi s'a miscatu gur'a in espresiunea cuventului acestuia? Asiadara de câte silabe e cuventulu?

Intrebari: De câte silabe e cuventulu *e?* De câte silabe e cuventulu norii? De câte silabe e cuventulu intunecósa? Asiadara esista cuvente de una, doua trei si patru silabe. Acusi vomu aflá si cuvente de mai multe silabe.

Esercitie. 1. Cetiti tóte dîcerile de sub punctulu b) si spune-ti de câte silabe e fiacare cuventu. Cetiti dinainte dîcerile de sub punctele a) b) si c) si descrieti cari cuvente sunt de o silaba, cari de doue, cari de trei. etc.

Voiu scrie pe tabela doue dïceri: „Nicolae calculéza.“ „Noi scriemu.“ Sè le impartïmu in silabe: Nico-la-e cal-cu-lé-za. (Invetaitoriulu scrie cuventulu impartïtu in silabe). Care e silab'a prima in cuventulu acest'a Nicolae? (Ni). Din câte litere consta silab'a acést'a? (Din doue). Care e silab'a a doua? (co). Din câte litere consta silab'a acest'a? (Din doue). Care e silab'a a treia? (la). Din câte litere consta silab'a acést'a? (Din doue). Care e silab'a a patr'a? (e). Din câte litere consta silab'a acést'a? (Din una). Din câte silabe consta cuventulu: calculéza? (Din patru). Care e silab'a prima? Din câte litere consta? Care e silab'a a doua? Din câte litere consta. Care e silab'a a trei'a? Din câte litere consta? Care e silab'a a patra? Din câte litere consta?

Invetiatoriulu arata copiiloru silabe consta din una, doua, trei si patru litere, si apoi le spune propusetiunea: Silab'a póte constá din un'a, doue, trei, patru litere.

Cetiti dïcerile de sub punctulu c). Vomu aflá intre densele dïcerea „Mari'a lucra.“ Sè impartïmu cuventulu primu in silabe. Acuma se silabisamu cuventulu alu doilea. Acuma voiu scrie pe tabela dïcerea intrega impartita in silabe. (Ma-ri-a lu-cra).

Aflamu in silab'a prima (Ma-) vre-o sunanta? Care e acea? Câte sunante se afla in silab'a prima? Câte sunante se afla in silab'a a doua? (ri). Si câte se afla in silab'a a trei'a? etc. (Astfeliu procede invetiatoriulu si in analisarea silabeloru urmatórie).

Cetiti dïcerile de sub punctulu b). „Nistoru e nume barbatescu.“ Cautati la cuventulu „*Nistoru*“; din câte silabe consta acest'a? — din doue. Pentruce? Caci pana esprimamu cuventulu „Nistoru“ ni-se misca gur'a de doue ori.

Sciti de mai nainte ca *i* si *u* in fine nu se esprima numaí de jumetate, déca nu cade acentulu pre ele.

Fiti atenti invetiati, bine ce'a ce voiu dïce: Totu cuventulu consta din atâtea silabe câte sunante intregi se afla in densulu.

Semisunantele nu forméza silaba, pentru formarea silabeloru semisunantele nu ian in consideratiune nici chiaru in casulu déca stau doue langa olalta.

Cetiti de sub punctulu c) dïcerea prima: „Mihaiu e erou.“ Spuneti-mi câte sunante intregi si câte semisunante (sunante injumetatïte) se afla in cuventulu „Mihaiu“ (doue sunante intregi si doue semisunante). Cari sunt sunantele intregi (*i* si *a*), si cari sunt semisunantele? (*i* si *u* din fine). Din câte silabe consta dar' cuventulu Mihaiu? (din doue). Pentruce? Caci in cuventulu acest'a sunt numai doue sunante intregi si semisunantele nu se íau in consideratiune. Asiadara in fiacare silaba trebue sè fia celu pucinu o sunante intréga. Totu cuventulu consta din atatea silabe cate sunante intregi se afla in densulu fara consìderarea semisunanteloru.

Déca vocala finale e acentuata, atunci si silab'a finale se considera de lunga dupa cum am vediutu candu am tractatu la semisunantele *u* si *i*. (Vedi pag. 26.)

(Analisare din legendariu dupa propusetiunea acést'a).

Cetiti lcctur'a: „Adeverulu si mintiun'a.“ (ABC-dariu pag. 67). Ce observati la capetulu sïrului alu treilea din lectur'a acést'a? En cetiti constructiunea din sïrulu alu treilea, si candu vetí ajunge la capetulu sïrului stati pe locu. Adeverulu luminéza éra miuntiu- E finitu cuventulu aci? Cetiti mai departe din sïrulu

urmatoriu, cea ce se tiene de cuventu (n'a). Cuventulu pentru ace'a e intreruptu aci, pentruca din cuventulu acest'a nu încape mai multu in sïru, séu déca ar' si incapé, sïrulu acest'a ar fi atunci mai lungu decâtu celelalte, si asia n'ar esieta intre sïre nici o simetria.

Se cercamu mai multe cuvente, cari sunt intrerupte la capetulu sirului. (Invetiatoriulu cetesce prin invetiacei cuventele intrerupte din sïrele 4, 5, 9, 10, 11, 12, 13 si face pe copii atenti la semnulu intreruperii séu a despartïrei.)

Nu e totu un'a a intrerupe (despartí) cuventulu ori se unde. Déca debue sè intrerupemu cuventulu in capetulu sïrului la cutare silaba, asia nu e iertatu sè despartïmu deolalta literele ce se tienu de aceasi silaba. (Invetiatoriulu lamuresce regul'a acést'a mai pe largu prin esemple).

Esplicatiunea silabisarei prin esemple. Cetiti dïcerile de sub *A*, si impartïti in silabe cuventele din dïcerile respective. „An-to-niu ce-te-sce.“ „Andreiu can-ta.“ etc.

N. cetesce dïcerea prima. „Antoniu cetesce.“ Câte silabe se afla in dïcerea acest'a? Care e silab'a prima? Care e silab'a a dou'a? Din câte silabe consta cuventulu acest'a: Antoniu? de unde scií ca cuventulu acest'a e de trei silabe? Pentruca in esprimarea acelui'a se misca gur'a de trei ori. Din câte litere consta silab'a prima? Cari sunt acelea? Din câte litere consta silab'a a dou'a? Cari sunt acelea? Din câte litere consta silab'a a treia? Cari sunt acelea? Déca ar trebuí se intrerupi (despartiesci) cuventulu acest'a „Antoniu“ unde l'ai despartií?

Cetesce cuventulu urmatoriu etc. (Continuare.)

§. 5.

Titlulu. Aline'a. Interpretatiunea dïcerei prin cuventele proprie.

Invetiatoriulu da copiiloru sè cetésca si lectur'a a treia si anume titlulu acelei'a: „Amiculu scolei.“ (pag. 68).

Ce ati cetitu acuma — precum vedeti — sta de asupra lecturei in unu sïru separatu si e scrisu cu litere mai gróse decâtu lectur'a intréga. Acest'a este titlulu lecturei. Titlulu da de scrie cetitoriului, ca despre ce vorbesce lectur'a intréga. La lectura insemna titlulu atâta, câtu insemna la maiestru firm'a. Unde vedemu desemnatu pe firma unu forfece, acolo scimu numai decâtu ca locuesce croitoriu, éra unde vedemu desemnatu ataie caltiementu, acolo scimu ca locuesce caltiunariu.

Cautati la lectur'a urmatória: ce e titlulu aceleia? (Nicolae si Antoniu). Asiadara despre ce va ceti lectorele in lectur'a resp. Cautati la titlulu lecturei urmatórie. Dar acolo despre ce va cetí lectorele?

Sè ne reintornamu la lectur'a de sub titlulu „Amiculu scolei.“ Cetiti cele trei sïre din antaiu. Ace'a ce ati cetitu e o particica din lectur'a intréga. Acést'a particica a lecturei (numita mai bine alinea) cuprinde in sine mai multe dïceri. Cetiti tóte dïcerile din aline'a acést'a!

Cetiti urmatóriele cinci sïre si jumatate. Ace'a ce ati cetitu e o alta particica (alinea) e lecturei.

Vedeti ca unde se 'ncepe cutare alinea, sïrulu primu e scrisu cu ceva mai in leuntru decâtu celelalte. Câte sïre veti afiá scrise mai in leuntru, atatea alinee (sectiuni mai mici) va avé lectur'a intréga. Se numeramu: Câte alinee are lectur'a acést'a?

Resultatulu. 1. Lecturele au title. 2. Titlulu arata, ca despre ce vorbesce lectur'a intréga. 3. Lecturele sunt impartite in alinee. 4. Sîrulu primu alu alineeloru se incepe cu ceva mai in leuntru decâtu celelalte sîre. 5. Alineele singuratice constau din dîceri.

Interpretatiunea firesce nu póte fi alt'a, decâtu analisarea dîceriloru singuratice prin intrebari, la cari respunde invetiacelulu cu cuventele proprii a lecturei.

Procederea. Cetiti dîcerile din aline'a prim'a: „Andreiu mergeá regulatu in tóta diu'a la scola.“ Ce ati cetitu? Unde mergeá Andreiu regulatu? La scola. Ce e scól'a acea? Scol'a e cas'a unde umblamu si noi la invetiatura. „Acolo intrá frumosu, dedeá invetiatoriului si colegiloru sei buna diu'a, si se asiediá la locu.“ Ce ati cetitu? Ce faceá Andreiu candu intrá in scola? Dedea invetiatoriului si colegiloru sei buna diu'a. Dar idupa ace'a ce face Andreiu? Se asiediá la locu. etc.

§. 6.

Interpretarea corecta, interpretarea prin alte cuvente.

Lectur'a a patr'a („Nicolae si Antoniu.“)

Ce e titlulu lecturei acesteia? Ce ne arata noue titlulu acest'a? Ne arata ca aici vomu vorbí despre Nicolae si Antoniu.

„Nicolae celu leneosu, totu umblá in susu si 'n josu, dar de lucratu nu lucrá, numai joculu lu-cautá.

Intielegeti voiu ce ati cetitu? Despre cine se dîce in lectur'a acést'a ca umblá in susu si in josu? Despre Nicolae celu leneosu. Pentruce se dîce despre elu ca e leneosu? Despre cine avemu datina sè dîcemu ca e'

leneosu? Despre omulu care nu lucra nimic'a, ci umbla in susu si 'n josu, trandavesce si perde tempulu inseru. Ce se mai dïce despre Nicolae in dïcerea de mai susu?

Intielegeti voi ce va se dïca ace'a: dar de lucratu nu lucrá, numai joculu lu-cautá?" Ce intielegeti voi sub acésta „nu lucrá"? Mi-ati sci spune cu alte cuvente despre care omu se dice ca nu lucra? Despre unu omu care nu si-implinesce datorintiele séu nu face ceva bunu si folositoriu pentru sine séu pentru deapropele seu, — se dïce ca nu lucra.

Acuma spuneti-mi peste totu ce se dïce despre Nicolae in dïcerea intréga, si anume ce se dïce despre elu mai pe urma? Se dïce ca nu lucrá, numai joculu lu-cautá! Mia-ti sci spune cine are datina a cercá numai joculu? Cine incungiura lucrulu. Ce intielegeti voi sub jocu?

„Antoniu pre langa elu erá cá unu angerelu." Cum erá Antoniu pre langa elu? Cá unu angerelu. Despre cine potemu dïce ca e cá unu angerelu? Copilulu blandu si serguintiosu sémana cu unu angerelu. Despre cine se dïce ca erá cá unu angerelu? Despre Antoniu. Pre langa cine erá Antoniu — cá unu angerelu? Pre langa Nicolae.

„Nu se puneá la jocatu, pana aveá de lucratu." Intielegeti, — ce ati cetitu? Despre cine se dïce aci, ca nu se puneá la jocatu? Despre Antoniu. Pana candu nu se puneá Antoniu la jocatu? Pana avea de lucratu.

„Mai tardïu s'a si vediutu, care-a fostu mai fericitu. Ce s'a vediutu mai tardiu, care a fostu mai fericitu? Despre cine dïcemu ca e fericitu? Despre omulu indestulitu cu sórtea sa. Sunt si omeni neindestuliti cu sórtea? Cari suut asiadara omenii indestuliti cu sórtea

(adeca fericiti) si cari ómenii neindestuliti cu sórtea? (adeca nefericiti). Invetiaoriulu esplica aci conceptulu cuventeloru „fericitu“ si „nefericitu“ câtu se póte mai simplu si mai chiaru, amesuratu priceperei copiiloru.)

„Antoniu ajunse bogatu; Nicolau tare seracu.“ Ce a ajunsu Antoniu? Bogatu. Despre cine dícemu ca e bogatu? Despre omulu care are avutïa. Ce ajunse Nicolau? Tare seracu. Despre cïne se dïce ca e seracu? Despre omulu care n'are nici o avere. Iubitiloru copii! Mi-ati scí spune din cele pana acumu, cetite pentru ce a ajunsu Antoniu bogatu si Nicolau seracu? Pentruca Antoniu a fostu serguintiosu, ér Nicolae leneosu. Asiadara de aci potemu scóte urmatoriulu invetiamentu: „Lenea aduce seracia, éra lucrulu bogatïa.“

Dupace ati priceputu deja ce s'a dïsu despre Antoniu si Nicolae, fiti atenti, si ascultati cum voiu cetí eu inca odata lectur'a intréga.

Invetiatoriulu cetesce cu tonu inaltu lectur'a intréga asia, cá copiii se observeze consonanti'a ritmica a cuventeloru corespundietorie. Dupace a cetitu odata invetiatoriulu, o mai ceresce de câteva ori prin câtiva copii; dupa ace'a li-o da se-o invetie fara carte si se-o reciteze cu tonu inaltu.

§. 7.

Pertratarea lecturei a cincea.

Observatiune. Lectur'a a cincea e fórte acomodata spre ace'a, cá invetiatoriulu sè esplíce din ea mai pe largu destingerea ce esista intre alinee, dïceri si cuvente: se intielege de síne ca interpretatiunea inca nu póte remane afara de consideratiune. Dupa impregiurari póte se-o folosesca invetiatoriulu si pentru repetirea unoru eleminte gramaticali deja popuse.

Procederea. Ce e titlu lecturei? — „Nu fií firetecu.“ Asiadara despre ce va cetí aici cetitoriulu? De-

spre ace'a cum e omulu firetecu, ce natura are omulu firetecu, cum se porta omulu firetecu, etc.

Impartîta e lectur'a acést'a in alinee? Din câte alinee consta lectur'a intréga?

Cetiti dîcerile din alinea prima „Andrei si Mihaiu mergeau catra invetiatoriu.“ Ce ati cetitu, unde mergeau Andreiu si Mihaiu? Catra cine mergeau Andreiu si Mihaiu? (Inv. continuéza mai departe cam dupa procedur'a acést'a.)

Acuma cetiti lectur'a intréga dela inceputu, si stati in totu loculu unde este atare semnu de pausare, si spuneti ce semnu de pausare este acel'a?

Observatiune. In aline'a a doua vine inainte unu punctu duplu; — insemnatatea acestui'a inca debue esplicata inaintea invetiaceiloru. Esplicatiunea póte fi urmatória:

Dupa dîcerea acést'a: „Andreiu nu i-a resplatitu, ci a mersu in pace mai departe; dar totusi i-a dîsu“; vedemu doue puncte unulu peste altulu (invetiatoriulu le arata si pe tabela). Si pnnctulu duplicatu e unu semnu de pausare chiaru asia cá punctulu si com'a; la acest'a debue sè tienemu pausa chiaru la punctu si coma. Semnulu acest'a mai arata inca si altceva. Se cetimu numai dicerea. „Andreiu nu i-a resplatitu ci a mersu in pace mai departe; dar totusi i-a dîsu: „Me ducu si te spunu invetiatorului etc. Punctulu duplicatu arata ca dupa elu urméza ceva, despre ce e vórb'a. Aci e vorb'a despre cea ce a dîsu Andreiu ca va face, adeca: „Me ducu si te voiu spune invetiatoriului“ etc.

§. 8.

Pertratarea lecturei a sies'a cu considerintia la interpretare.

„Anim'a drépta“.

Procederea. Ce e titlulu lecturei acestei'a? — „Anim'a drépta.“ Anima drepta are omulu, care iubesce

dreptatea, adeca care face si lucra dupa dreptate. Déca unu judecatoriu judeca dupa dreptate, dïcemu ca e omu dreptu, are anima drépta, simtiu de dreptate.

Se incepemu lectur'a! „Anim'a mea bate totu dupa dreptate.“ Cá si cum ar dice: Anim'a mea se nesuiesce neincetatu a cercá dreptatea in tóte lucrurile, a face ce e dreptu si a dorí cá fiacarui'a omu sè i-se faca dreptate. Ce cugetati candu lucra omulu dupa dreptate? Candu in tóte faptele sale urmaresce sioptulu consciintiei adeverate. Cum intielegeti acést'a „anim'a bate dupa dreptate?“ anima e fôntan'a tuturoru simtieminteloru omului; anim'a e in miscare (pulpítare) continua, pentru ace'a dïcemu ca bate, si anume déca urmaresce simtiulu de dreptate, amu indatinatu sè dïcemu ca bate pentru dreptate séu duga dreptate.

„Nu-mi trebue mie casa, ori mosïa, déca su-castigate pre carari nedrepte.“ Cine dïce „nu-mi trebue mie casa si mosia?“ — Aci intielegeti asia, ca si cum ar vorbí despre sine atare omu iubitoriu de dreptate. Elu chiaru ca si cu ar vorbí catra noi dïce despre sine insusi: Nu-mi trebue casa, ori mosia etc. Ce dïce despre sine, in ce casu nu-i trebue lui casa si mosïa? — „déca su-castigate pre carari nedrepte.“ Vedeti déca castigu ceva prin furtu séu insielatiune, — asia, ce am castigatu, am castigatu pre carare nedrepta. Candu dïcemu despre unu omu ca castíga pre carare drepta? Candu ace'a ce a castigatu, a castigatu-o dupa lege, dupa dreptate si cuvenintia. Ce dïce aci despre sine omulu cu anima drepta?

„Insa voiu lucrá si voiu castigá casa si mosïa, nume de omenía.“ Cum intielegeti acést'a, ce mai dice despre sine omulu cu anima drepta? Ca va lucrá si

asia si-va castigá casa si mosia si nume de-omenia. Ce cugetati cum póte omulu castigá ceva prin lucru? Lucrulu séu ostanél'a fiàcaruia se remuneréza (séu solvesce), remuneratiunea acést'a o numimu castigu. Déca am lucratu o dï intréga, si dupa lucru ce l'am indeplinitu in o dï am capetatu unu fiorenu, cu alte cuvente dïcu ca am castigatu unu fiorenu. Ce dïce dara despre sine omulu, despre care e vorb'a in lectur'a acést'a? — Dïce ca va lucrá, si prin banii adunati cu ostanéla propria si-va castigá casa si mosïa. Eu credu ca fiacare dintre voi scie ce se intielege sub casa si mosïa. Ce mai dïce ca si-va castigá sie omulu despre care este vorba in lectur'a acest'a? — „nume de-omenía."

Cum intielegeti voi candu dïcemu despre unu omu ca are nume de-omenia? Scimu ca nume are totu omulu, asia pre unulu lu-chiama Todoru pe altulu Ioanu, pe altulu Stefanu etc. inse bine bagati de séma iubitiloru mei, ca afara de numele acest'a totu omulu are inca si unu altu nume, ce-lu capata dupa portarea se a morala séu nemorala, cuvenintiósa etc. pentru acea dïcemu despre unulu ca are nume bunu, adeca se pórta onestu si cuvenintiosu, stiméza pre deapropele seu si prin acést'a castiga stim'a generala etc. éra despre altulu se dïce ca are nume reu, care lucra nedreptu necuvenintiosu, vatema drepturile altuia, prin ce castiga ur'a si dispretiuirea omeniloru cu cari traiesce in societate. Acum'a mi-ati sci spune peste totu ce dïce aci despre sine omulu despre care e vorb'a in lectur'a intréga?

Dupace a gatatu invetiatoriulu astfeliu cu interpretatiunea lecturei intrege, sè cetésca insusi inaintea copiiloru lectur'a cu tonu inaltu, cu tonisarea receruta si respicatu. Dupa ace'a sè-o cetésca prin cativa invetiacei de câte-va ori si sè li-o deie cá lectiune fara carte.

§. 9.

Pertratarea gramaticala a lecturei a sieptea.

Acést'a lectura e de a se folosí pentru a face cunoscuta copiiloru regul'a urmatória: Liter'a prima a numeloru proprii se scrie cu litera mare. Asia de es.:

„Vincentiu face icóne.“ Ce nume e Vincentiu, barbatescu séu femeiescu? Cautati cu ce feliu de litera se incepe. „Veronic'a cose.“ Ce nume e Veronic'a, barbatescu séu femeiescu? Liter'a incepatória a numeloru proprii (a omeniloru) se scrie cu litera mare.

Pentru esercitare dictéza invetíatoriulu diferite nume barbatesci si femeiesci.

§. 10.

Pertratarea gramaticala a lecturei a opta (Amiculu in casa.)

Acést'a lectura e acomodata spre interpretatiune. Aci potemu face cunoscuta copiiloru regul'a urmatória; Dupa punctu scriemu liter'a inceputória a cuventului urmatoriu cu litera mare. Asia de es.:

Cetiti constructiunea prima. „Ioanu cercetéza odata pre colegulu seu. Ce observati la capetulu constructiunei? (Unu punctu). Cu ce litera se incepe cuventulu urmatoriu dupa punctu, cu mare séu cu mica? Cercati constructiunile (dïcerile) din lectur'a intréga si cu deosebïre cautati, óre pre totu loculu se incepe cu litera mare cuventulu ce urméza dupa punctu? (Copiii tienu revisiune asupra lecturei intrege.) Cuventulu ce urméza dupa punctu, se incepe cu litera mare.

Invetiatoriulu da copiiloru sè scria din lectur'a resp. cate-va constructiuni facandu-i atenti la observarea regulei mai susu amintite.

§. 11.

Pertratarea lecturei a nou'a (vulturele si melciulu) cu privire la semnulu intrebarei, a esclamatiunei si a citatiunei.

Lectur'a acést'a sè se folosésca spre ace'a, ce sè stêrnimu in copilu voia de a cetí, si de a se interesá de objectele lectureloru singuratice.

Incepeti a cetí lectur'a a noua: „Vulturele si melciulu“ (pag. 74). Asiadara ace'a ce ati cetitu sta deasupra lecturei si e scrisu cu litere mai gróse. Cum se chiama ordulu ce sta deasupra lecturei? Acest'a se chiama titlulu lecturei? Ce ni aréta acest'a? Cum ca in lectura va fi vórba despre vulture si melciu.

Cetiti mai departe! „In vervulu unui inaltu stejaru s'a fostu urcatu odata unu melciu.“ Ce ati cetitu? Despre ce se dïce ca s'a urcatu in vervulu unui stejaru? — despre melciu. Ati vediutu voi vre-odata melciu? Care dintre voi nu cunósce melciulu? (Invetiatoriulu face bine déca pentru voia acelor'a cari nu au vediutu inca melciu, aduce in scola unulu, lu-arata si esplica ceva despre elu.) Unde se dïce ca s'a urcatu melciulu? In vervulu unui inaltu stejariu. Ce e stejarulu? Unu arbore de padure.

Cetiti mai departe! Venindu unu vulturu l'a intrebatu: „Cum venisi draga numai decâtu de josu aice?“ Ce a facutu vulturele venindu la melciu? La intrebatu: „cum venisi draga numai decâtu de josu aice?“ Cautati bine la constructiunea acést'a, si mi-spuneti ce semne observati la inceputulu si la capetulu constructiunei. Asiadara la inceputu si la capetu observati semnele acestea: („“)? Insemnati-ve bine cele ce voiu spune

acuma! De câte ori citamu vorbele nóstre proprii, séu vorbele, altuia indatinamu a ne folosí de semnele acestea, precum vedeti acést'a la constructiunea despre care este aci vorba.

Fiindca semnulu acest'a („ “) se folosesce la citarea cutarei vorbire séu dïceri, se numesce semnulu citatiunei.

Ce mai observati la capetulu constructiunei citate mai susu? Asiadara semnulu acest'a? (?) Fiti atenti! Acum'a voiu vorbí si despre insemnatatea si intrebuintiarea semnulu acestuia (invetiatoriulu face pe tabela semnulu intrebarei). Acest'a se folosesce la capetulu unei dïceri intrebatória, adeca prin care intrebamu ceva, precum vedeti acést'a la constructiunea de mai susu. Pentru ace'a semnulu acest'a (?) se chiama semnulu intrebarei.

Continuati mai departe. „He! m'am tïritu!“ Cine a dsïu acést'a? melciulu. Ce semne noue observati in constructiunea acest'a? Asiadara ca observati semnulu acest'a? (!). Fiti atenti! Acuma voiescu sè ve esplicu si despre insemnatatea si intrebuintiarea semnului acestuia. Semnulu acest'a se intrebuintiéza (invetiatoriulu face pre tabela semnulu esclamatiunei) de câte ori ne esprimamu simtiemintele de bucuria, de superare, de mirare vimire séu admirare, candu demandamu ceva, séu provocamu pe cineva la ceva. Bine de insemnatu, ca semnulu esclamatiunei se pune séu indata dupa cuventulu care interpretéza simtiemintele de bucuria, superare etc., séu la capetulu constructiunei. Ce simtieminte si-esprima melciulu in dïcerea de mai susu? Simtiementulu de mirare. Ce cugetati, póte melciulu vorbí? (Aci esplica invetiatoriulu ceva despre insemnatatea dïceriloru alegorico-imaginative.)

§. 12.

Lectur'a a diecea. (Cas'a parintiésca).

Lectur'a acést'a este numai de a se interpretá dupa dïceri si alinee.

§. 13.

Pertratarea lecturei a douespredïecea. Prepararea pentru cunoscerea aloru doui membri esentiali a constructiunei (dïcerei.)

Lectur'a acést'a se póte intrebuintiá fórte bine pentru ghîcirea celoru doui membri a dïcerei — adeca a subiectului si a predicatului — fara cá sè facemu nici cea mai mica amintire despre terminii technici gramaticali.

Gavrilu e soldatu. Despre cine este vorba aci? Despre Gavrilu. Ce am dïsu despre Gavrilu? Ca e soldatu.

Georgie e preotu. Despre cine este vórba aci? Despre Georgie. Ce dïcemu despre Georgie? Ca e preotu. etc. (Continuare.)

La dïcerile lecturei acestei'a potemu repetií si regulele urmatórie: La punctu debue sè tienemu pausa in cetire. Liter'a incepatória a cuventului ce urméza dupa punctu se scrie cu litera mare. Liter'a incepatória a numeloru proprie se scrise cu litera mare.

Spre scopulu mai susu amintitu so potu intrebuintiá si lecturele 17, 23, 27, 32, in cari vinu inainte constructiuni simple.

§. 14.

Lectur'a a treispredïecea. (Jurulu casei.) Com'a si paus'a.

Cetiti lectur'a intitulata: „Jurulu casei.“ Cetiti fara intrerupere pana veti ajunge la punctu.

Aduci-ti aminte Joane — dïse Eremi'a catra colegulu seu, — candu ne-a dïsu invetiatoriulu sè cercamu, ce se afla in jurulu casei?"

Éca, pana ati ajunsu la punctu a debuitu sè cetiti trei sïre. In punctulu acest'a se afla multe diceri manunte. Se cetimu dïcerile acestea pe rondu si câte un'a, eu inca voiu cetí cu voi.

„Aduci-ti aminte Joane." Se stamu pe locu. Ce semnu observati aci la capetulu dïcerei? O coma. Se cetimu mai departe! „dïse Eremi'a catra colegulu seu." Se stamu po locu. Ce semnu observati aici la capetulu dicerei? O coma. Dar' inca ce mai vedeti la inceputulu si la finea acestei constructiune? Dóue trasure lungutie. Trasurele acestea se chiama semne de pausa, si voescu sè arete, ca dïcerea ce sta intre acestea semne de pausa nu se referesce la acelu obiectu la care se referescu cele lalte dïceri, din care causa si dïcemu, ca dïcerea cuprinsa intre semnele de pausa, este dïcere intretiesuta. (Astfeliu debue a continuá dicerïle pana la punctu.) Vedeti, déca unu punctu consta din mai multe constructiunei, acestea se despartu de catra olalta prin coma. (Invetiatoriulu face o coma pe tabela).

Invetiatoriulu conformu procederei de mai susu cetesce cu invetiaceii si celelalte puncte urmatórie facundu-i atenti sè tiena paus'a receruta la punctu si la coma. Prin deprinderi de acestea se dedau copiii a cetí corectu si respicatu.

§. 15.

Pertratarea lecturei a patruspredieceа. (Georgiu, Eugeniu, si canele).

Observatiune. Invetiaceii au interpretatu pana acum lecturele numai dupa dïceri singuratice, si cu cuventele folo-

site in carte. Asia a si trebuitu, pentruca mintea copilului e cu multu mai nedesvoltata, decâtu sè fia in stare a cuprinde si a interpretá periode séu alinee intregi. Interpretatiunea a debuitu sè consta din ace'a cá copilulu sè scia predá contienutulu dïcerei cu cuventele folosite in lectur'a resp. si sè scia ce debue a intielege sub unele cuvente mai neindatinate.

Inse, dupace copilulu s'a dedatu a cetí destulu de fluidu, ce — in casu, déca a fostu bine instruitu si bine introdusu in elimentele cetirei — la gradulu acest'a se si póte presupune despre elu, atunci debue sè facemu prim'a incercare alu constringe, cá sè nu reciteze numai cuventele cetite in carte, ci sè predea lucrulu cu vorbele proprie, in predare sè tiena ordinea receruta si consecinti'a logica. Spre scopulu acest'a se potu intrebuintiá singuru eneratiunile, si sí intre acestea numai acelea, cari atâtu in privinti'a contienutului câtu si in privinti'a stilului sunt simple si usioru de intielesu. Pentru prob'a prima e fórte acomodabila lectur'a a 14-a.

In procedere e recerintia principala, cá invetiatoriulu sè nu pretinda dela copilu predarea lucrului séu a evenemînteloru cu cuventele proprii pana candu densulu nu scia cetí eneratiunea intréga fluidu si respicatu; mai departe cá invetiatoriulu sè nu iá la inceputu eneratiunea intréga, ci numai o parte a aceleia, o sectiune mai mica séu unu periodu.

Pentrucá invetiatoriulu sè sternesca in invetiacei unu interesu si o atragere catra objectulu ce contiene lectur'a séu enaratiunea, le da cá sè cetesca lecturele resp. privatim mai de multe ori, si candu voiesce a pertractá cutare lectura. provoca pre cutare invetiacelu sè cetésca unu punctu din lectur'a resp., séu mai multe déca acelea stau in legatura la olalta, dupe ace'a constringe pre copilu a predá evenemintele cetite ajutorandu-lu prin intrebari intretiesute si acomodate, in urma da predarei o asia direptiune, cá copilulu sè nu se lipésca de totu de cuventele cuprinse in lectura. Dupa ce a pertratatu invetiatoriulu alineele séu partile singuratice a lecturei pana in capetu. provóca pre copilu sè cetésca inca odata eneratiunea intréga fara intrerupere, dupa ace'a se s predea insusi cu cuvintele proprie tienendu in câtu se póte ordinea evenemînteloru.

Pertratare. Cetiti titlulu lecturei. „Georgiu, Eugeniu si canele.“ Ce arata titlulu, despre ce veti ceti?

„Georgiu si Eugeniu indata dupa ce au venitu dela scóla, au salutatu pre mum'a sea si si-au pusu cartile la loculu seu.“ Ce ati cetitu ce au facutu Georgiu si Eugeniu? — au salutatu pre muma sea. Dar' inca ce au mai facutu? — si-au pusu cartile la loculu seu. Candu au facutu ei acestea? — dupa ce au venitu dela scóla. Au fostu Georgiu si Eugeniu frati? Cum sciti acést'a! Pentruca amu cetitu ca au salutatu pre mum'a sea. Ambii au avutu aceasi muma prin urmare au fostu frati. Au facutu bine óre acesti doi frati, ca au salutatu pre mum'a loru dupa ce au venitu dela scóla? Prin salutare arata copilulu reverintia catra parintii sei.

„Muma-sea le-a datu câte o falia de pane cu untu.“ Ce le-a datu mum'a-loru? Ace'a nu sta, óre au multiumitu ei pentru acest'a mumei-loru; insa despre asia copii buni, cum au fostu Georgiu si Eugeniu potemu presupune ca au multiumitu. Copilulu bunu a indatinatu a multiemí, de câte ori capata ceva dela órecine.

„Ei insa au cerutu o bucata si pentru cane. Cu acést'a s'au dusu sè se jóce pucintelu in jurulu casei.“ Pentruce au cerutu ei inca si o alta falia de pane cu untu? Dupace au capatatu si pentru cane o falia de pane cu untu unde s'au dusu?

Acum'a spune-mi N. ce ai cetitu pana aici?

„Canele inca a venitu la densii indata; si li s'a lingusītu.“ Ce a facutu canele? Ce cugetati pentruce a venitu canele la densii indata? — pentruca canele a iubitu pre ambii copii. Pentruce a potutu iubí canele pre ambíi copíi? — pentruca si densii l'au iubitu pe elu.

Ce cugetati pentruce a mai venitu canele la densii? — pentruca a asteptatu sè capete dela densii ceva. Nici nu s'au uitatu copiii de cane, pentruca si pre séma acestui'a au cerutu dela muma loru o falia (bucata) de pane cu untu. Copiii cu anima buna iubescu si animalele si se si ingrigescu despre acelea.

Mai departe ati cetitu ca canele li-s'a lingusītu. Dar scie canele sè se lingusiesca? Acést'a debue s'o intielegeti asia, ca canele a cautatu asia de blandu la ambii copii, ca si cum li-s'ar fi lingusīta.

„Candu imbucá Georgiu din pâne, canele se uitá la elu; er' candu imbucá Eugeniu canele si-intorceá privìrea catra densulu.“ Ce a facutu canele candu imbucá Georgiu din pane? Dar candu imbucá Eugeniu? Ce cugetati, pentruce a cautatu canele acu-si la unulu acu-si la celalaltu copilu? — a asteptatu cá séu unulu séu celalaltu sè-i arunce atare bucata de pane, chiaru casi cum ar fi cerutu dela densii. Deorace animalele nu sciu vorbí, sciu totusi cere de mancatu? Ati audītu, cum cere calulu ovesu? (cu nechiezare), séu vac'a fenu? (cu mugire), ori porculu de mancatu? (cu tĭuire).

„Georgiu a voitu sè-i si arunce o bucata, insa Eugeniu a dīsu sè nu-i dea, pana ce nu va face siervitiu (pana nu va sta in doue pítióre). Atât'a l'au invetiatu pana candu canele si-a sciutu face siervitiulu. Cine a voitu sè arunce canelui o bucata de pane? Cine a dīsu sè nu-i dea? Pentruce a dīsu sè nu-i dea? A fostu canele ascultatoriu? A facutu cea ce au doritu dela densulu cei doi copii?

„Atunci i-a datu o bucata da pane. Cum s'a bucuratu bietulu cane! Nu sciea ce se faca de bucuria, — candu se culcá pre pamentu, candu éra-si sarea si se jocá.“ Au remuneratu cei doi copii pre cane dupace

acest'a si-a facutu siervitiulu? Cu ce l'au remuneratu? S'a bucuratu canele de remuneratiunea acést'a? Prin ce si-a aretatu canele bucuri'a si iubirea? Sciu sè se bucure si animalele? Sciu se iubésca pre acel'a, care tractéze blandu cu ele, si le da de mancatu?

„Vino Georgie sè lu-prindemu in carutiu! Canele peste pucinu tempu trageá carulu inainte si indereptu; dupa ace'a éra-si l'au desprinsu.“ Ce a dïsu Eugeniu catra Georgiu? Ce au facutu copiii cu canele? Ce a facutu canele cu carutiulu?

„In fine pruncii s'au dusu la valea, ce curgeá prin gradina. Canele inca s'a dusu cu densii.“ Unde s'au dusu pruncii? Mersu-a si canele cu densii?

„Eugeniu avea placere sè se jóce cu ap'a? A siè-diutu pre marginea rîului si si-a slobodïtu pitiórele in apa. Georgiu i-a dïsu sè n'a se jóce cu ap'a, ca si-va stropí hainele. Eugeniu nu ascultatu, — deodata tiupu — a cadiutu in apa.“ Spre ce a avutu placere Eugeniu? Si ce a facutu? La ce l'a facutu atentu Georgiu? A ascultatu óre deelu? Ce s'a intemplatu? A fostu Eugeniu unu frate bunu? Pentruce? Ar fi fostu bine, deca ar fi ascultatu Eugeniu de cuventele lui Georgiu?

„Georgiu s'a spariatu si a fugitu plangandu dupa tatalu-seu. Insa canele care a fostu aprope n'a fostu lenesiu. A saritu in apa dupa Eugeniu, l'a prinsu de vestmînte si l'a scosu afara la tiermure. Astfeliu canele l'a mantuitu de mórte pre Eugeniu pana a sositu tata-seu.“ Ce a facutu Georgiu, candu a cadiutu Eugeniu in apa? Dara canele ce a facutu candu a vediutu acést'a? A mantuitu canele pre Eugeniu de mórte pana a sositu parintele seu?

Câtu ajunge unu cane fidelu! Prin ce si-a aratatu canele fidelitatea? Prin ce a indatinatu sè-si arate canele

fidelitatea fatia cu domnulu seu? — prin ace'a ca pazesce ca s'a, latra deca intra atare streinu in leuntru, apara pe domnulu séu de ort ce periclu. Asiadara fórte multu ajunge unu cane fidelu.

Pre mane invetiati bine istori'a lui Georgiu, Eugeniu, si a canelui, pentru cá sè mi-o poteti enerá si mie. (Invetiatoriulu provóca pe cutare copilu sè insïre din istoria evenemintele principali in câtu se póte cu cuventele proprii, tienendu in evidentia cele dïse in observatiunea de mai susu, si pentru cá sè faca o impresiune si mai viua in anim'a copiiloru si cà densii sè-si castige o idea si mai chiara despre fidelitatea canelui le da sè cetésca numai decâtu lectur'a urmatória: „Canele si furulu“ (lectur'a 15).

Pertratare. Ham! ham! ham! latrá unu cane; candu vedea ca furulu vine, dela domnulu seu sè fure si sè duca totu ce are? Ce a facutu canele, candu vedeá ca furulu vine? Cu ce intentiune a intratu furulu in leuntru?

„Nu taci cane urîtiosu? strigà furulu maniosu. Nu te temi de-a mea mania? déca taci bíne-o sè-ti fia? Ce cugetati pentruce erá maniosu furulu? Cum a spariatu furulu pre cane? Pentru ce a dïsu furulu catra cane, ca déca tace bine-o se-i fia?

„Ham—ham—ham! latrá mai tare, cá pre domnulu seu sè lu-scóle. Éra furulu celu celu viclénu vré sè s'arete umanu, si pre cane sè lu-duplice, i-i da carne sè manance.“ Ce a facutu canele? Pentruce a latratu canele? Dara furulu ce a facutu? Din ce causa a datu furulu canelui carne de mancatu? Ce cugetati pentruce a voitu furulu sè duplece pre cane cá sè nu latre?

„Insa canele fidelu, totu n'a ascultatu de elu, — inca mai vertosu latrà, si pre domnulu seu sculà; furulu fuge rusïnatu; n'are voia de furatu.“ A ascultatu canele fidelu de furu? Ce a facutu dara canele? Ce

cugetati pentruce a inceputu canele a latrá inca mai vertosu? — canele a simtîtu intentiunea malitiósa a furului, ca adeca voiesce sè instraineze ceva dela domnulu seu. Ce a facutu canele prin latrare? — a sculatu pe domnulu seu, care dormiá. Furii indatineza a furá nóptea, candu dormu omenii, cá sè nu-i véda nimenea. A avutu furulu voia sè fure dupa ce se sculà domnulu casei? Pentruce n'a avutu? pentruca domnulu casei a observatu pre furu, si déca l'ar fi prinsu, ar fi capetatu pedépsa; cum a fugitu dara furulu? — rusïnatu. Ce cugetati pentruce s'a rusïnatu furulu? — pentruca nu i-a sucesu a furá fiindu canele fidelu catra domnulu seu. Canele si-a aratatu fidelitatea prin ace'a, ca nici atunci n'a incetatu sè latre, dupace furulu i-a datu carne de mancatu, ce canelui i place forte tare.

§. 16.

Inviatiuni generali.

In pertratarea lectureloru citate mai susu au venitu inainte acele elemente gramaticali, acaror'a propuere e prescrisa pentru clas'a prima; mai pentru fiacare, lectura, ce contiene ABC-dariulu nostru, s'a intrebuintiatu deja o pertratare, care póte sierví de modelu si in pertratarea lectureloru urmatorie. Prin urmare misiunea manualulni de conducere — in câtu se referesce la clas'a I-a — e indeplinita. Objectele gramaticali, cari voru vení de aci inainte. nu voru fi altele noue, ci numai repetarea celoru propuse si pertratate deja. Singuru in pertratarea interpretativa a lectiuniloru voru vení inainte lucruri si esplicatiuni noue (mai alesu esplicatiunea unoru cuvente neindatinate); insa precum s'a amintitu in introducere, acestu manualu de conducere conformu principieloru sale concede legendarieloru resolvirea temei referitorie la scopulu si misiunea acelor'a, si pana aci singuru pentru ace'a s'a demisu in pertratarea mai ampla a lectureloru singuratice, pentruca in clas'a prima comunicarea

elementeloru gramaticali sta in legatura strinsa cu instruerea in cetire prin scriere. Câtu se referesce la pertratarea lecturelor urmatórie manualulu acest'a va deliniá numai in generalu agendele invetiatoriului. si anume in urmatoriele:

Lectur'a a 16-a. Acést'a lectura sta in legatura stricta cu §-ul 31. a „Esercitieloru verbali si memoriali" pentru ace'a debue a intrebuintiá in pertratarea lecturei acesteia câtu mai corespondiabilu regulele specificate in §-lu resp. Invetiatoriulu va lucrá fórte intieleptiesce, déca inainte de a incepe la pertratarea lecturei resp. va vorbí cu copiíi conformu procederei prescrise in „Esercitiele verbali si memoriali" despre gaina. Prin acést'a va devení superflua interpretarea lecturei dupa dïceri, pentruca prin acést'a ar devení lectur'a neinteresanta. A analisá lectur'a in modu gramaticu ar fi unu lucru fara scopu.

Lectur'a a 17-a. (vedi §. 13.)

Lectur'a a 18-a. Se intrebuintiéza singuru pentru a sterní in copilu gustulu de a folosí in vorbire espresiuni frumóse si alese.

Lectur'a a 19-a servesce pentru desvoltarea sentiului frumosu in limba.

Lectur'a a 20-a se póte intrebuintiá pentru deslegarea si insusïrîle ghîcitureloru.

Pertratare. Ghîciti, ce e ace'a: Déca me manci te desfatu, déca me bei'te imbetu? Strugurulu si vinulu. (Invetiatoriulu da aci esplicatiunea necesaria). Acést'a e o ghîcitura pentruca nu se spune ce e ace'a ce déca o mananci te desfata, déca o bei te imbata, ci noi insusi trebue sè-o ghìcimu din testulu si descrierea cuprinsa in intrebare.

Ce e ace'a? Susu cá cas'a, verde cá metas'a, amara ca ferea, dulce cá merea. Nuc'a. (Invetiatoriulu da si cu referintia la acést'a esplicatiunea necesaria).

Cetiti lectur'a a 20-a. Ce e acést'a? Si acést'a va fi o ghîcitura. Veti vedé ca indata ce ati cetitu lectur'a intréga cu atentiune, veti ghîcí usioru objectulu ce se ascunde in sensulu secretu a intrebarei acesteia.

„Este-o flore frumosïca, totu cu rosiu impodobita. florea cresce pe unu spinu; — se ve spunu cum o numimu?" Ce cugetati ce feliu de flore póte fi acést'a? Câte feliuri de flori

cunosceti voi? — viola, garofa, rosa etc. Ce cugetati se intielege sub flórea de mai susu, viola? (Ba nu). Cine mi-ar scí spune pentru ce nu se intielege aci sub florea de mai susu viol'a?— pentruca despre flórea descrisa in intrebarea de mai susu, se dïce ca e cu rosiu impodobita. Dar intielegeti voi ce va se dïca ace'a, ca e cu rosiu impodobita? — are colore rosia.

En cetiti intrebarea acést'a sì mai departe. „Florea cresce pe unu spinu.“ Nu ve trece prin minte ce flore cresce pe spinu? — ros'a. Dar nu mai esista si alte flori cari crescu pe spinu? (Copii insïra mai multe flori de campu séu gradina). Pentru ce ati alesu dintre florile acestea chiar' ros'a? — pentruca acést'a nu numai cresce pe spinu, dar' are si colóre rosia. Vedeti acuma pentruce numimu noi ghîcitura intrebarea acést'a, pentru ca voi insu-si trebue sè aflati intielesulu acelei'a.

Lectur'a a 21-a. Acést'a e o enaratiune. Lectiune de modelu sub §. 15.

Lectur'a a 22-a. Se intrebuintiéza pentru a dedá pre copilu sè observeze eufoni'a resp. binesunanti'a in espresiunea cuventeloru.

Lectur'a a 23-a. Lectiune de modelu sub §. 13. De prindere in espresiunea cuventeloru si a silabeloru. Destingerea cuventeloru de silabe.

Lectur'a a 24-a. Tem'a principala a interpretá lectur'a dupa dïceri. cu cuventele ce contiene insa-si lectur'a. Com'a si intrebuintiarea acelei'a.

Lectur'a a 25-a. Lectur'a intréga se intrebuintiéza singuru pentru interpretatiune. Dupa ce s'a interpretatu lectur'a intréga, invetiatoriulu lucra fórte intieleptiesce déca si-alege patru invetíacei si impartiesce intre acestia rol'a celoru patru prunci despre cari este vorba in lectur'a amintita, éra rol'a parintelui o porta insusi invetiatoriulu. Prin procederea acést'a face objectulu lecturei si mai interesantu.

Lectur'a a 26-a. Lectiune de modelu la lect. 18.

Lectur'a a 27-a (V. §. 13.)

Lectur'a a 28-a. Se p'ote intrebuintiá fórte bine pentru a esercitá pre copíi in destingerea constructiuniloru singuratice.

Lectur'a a 29-a. La acest'a póte siervi de lectiune de modelu lect. 22.

Lectur'a a 30. si a 31-a sta in legatura su §. 39. a „Esercitieloru verbali si memoriali", pentru ace'a face invetiatoriulu fórte bine, déca inainte de a cetí lecturele resp. discuréza cu copiíi despre comuna si orasiu, pentruca singuru astfeliu voru poté esercitá lecturele amintite asupra invetiacelului o inpresiune placuta, singuru astfeliu va castigá copilulu o idea chiara despre comuna si orasiu. Interpretarea dupa dïceri aci nu folosesce nimicu.

Lectur'a a 32-a. (v. §. 13.)

Lectur'a a 33-a e apta pentru a-o interpretá dupa dïceri.

Lectur-a a 34-a. Acestei lecturi i-i siervesee de modelu lect. 22. si 29.

Lectur'a a 35-a. Pretinde o pertratare preliminaria conformu §. lui 46. a „Esercitieloru verbali si memoriali."

Lectur'a a 36-a. (v. lecturele modele 22., 29. si 34.)

Lectur'a a 37-a. Pretinte o pertratare preliminaria conformu §. 48. a „Esercitieloru verbali si memoriali."

Lecturele 38., 39., 40. si 41-a au scopu a sterní in copilu iubirea catra Domnedieu si creatur'a acelui'a. Acestea asemenea pretindu o pertratare preliminaria simpla. Esplicatiunile gramaticali sunt de a se incungiurá.

Obervatiune. Pentru a incungiurá ori ce ratecire cugetu ca nu e superfluu a amintí, ca la unele lecture mai susu citatese face provocare la cati-va §§ a „Esercitieloru verbali si memoriali" acaror'a propunere e prescrisa pentru clas'a a dou'a, asia dara am lucrá forte necorespondiabilu scopului, déca la pertratarea preliminare a lectureloru acelor'a amu aplicá in estensu §§ respectivi. Acestia s'au desemnatu singuru cá nescari materie corespondietórie, din cari póte scóte si intrebuintiá invetiatoriulu numai atat'a câtu vede a fi neincungiuratu de lipsa pentru ajungerea scopului si intielegerea lecturei resp. *)

*) Povocare la „Instructiunea in esercitiile verbali si memoriali de T. R. 1870.

PARTEA A DOU'A.

Observatiune. Planulu instructiunei pentru scólele poporali stabilitu din partea ministrului culteloru si alu instructiunei publice, prescrie ca propunerea gramaticei in sensulu strictu sè se incépa in a II. clasa, insa invetiatoriulu debue sè procéda cam deodata pre calea urmarita in anulu trecutu. adeca sè repetiésca. (V. Planulu instructiunei pentru scolele poporali pag. 16.)

Acestu manualu de conducere tiene in evidentia repetarea, insa cunoscintiele gramaticali castigate in clas'a prima le amplifica si estinde pana la mesur'a ace'a ce o pretinde scopulu instructiunei in consunantia cu pricipiele amintitului planu de instructiune. Cunoscintiele gramaticali impartasite din candu in candu cu ocasiunea instruirei in cetire prin scriere le amplifica si sistemiséza. momentele gramaticali deja cunoscute copiiloru parte prin contemplatiune, parte prin speculatiune le cuprinde in propusetiuni, ca prin acést'a sè aplaneze calea in folosirea corecta si regulata a limbei.

§. 17.

Dicerea. Regulele ortografiei si a cetirei.

Esercitiulu 1-aiu.

Animalulu.

1. **Animalulu resufla.** 2. **Animalulu simtiesce.** 3. **Animalulu se misca.** 4. **Sunt si animale de casa.** 5. **Animalulu simtiesce**

bucuria. 6. **In apa locuescu animale.** 7. **Animalele au arme.** 8. **Boulu impunge cu cornulu.** 9. **Albin'a impunge cu acutiulu.** 10. **Animalele selbatece locuescu in padure.** 11. **Multe animale traiescu cu carnea altoru animale.**

Cugetati ceva despre creta si mi-spuneti in vorbe ce-ati cugetatu? „Cret'a e alba“ (Invetiatoriulu intréba objecte câtu mai cunoscute). Cugetati ceva despre tabl'a de perete si mi-spuneti in vorbe ce ati cugetatu. „Acésta tabla de parete este négra.“ Ace'a ce-ati dïsu acuma este o dïcere. De cate ori esprimemu cugetulu nostru in vorbe (cuvente) esprimemu o dïcere séu o sententia. Ce e dara dïcerea? — Candu esprimemu noi o dïcere?

Cercati din manualulu pentru esercitie, esercitiulu primu. Ce e titlulu acestuia? Cetiti-lu. Cetiti mai departe. „Animalulu resufla.“ Se esprime prin acést'a ceva cugetu? Despre ce? — despre animalu. Ce se dïce despre elu? — ca resufla. E dïcere ace'a, ce ati cetitu acum'a? Pantruce e dïcere? — pentruca prin ace'a se esprime unu cugetu.

Cetiti mai departe. „Animalulu se misca.“ Se esprime aci ceva cugetu? Despre ce? Ce se dïce despre elu? E dïcere ace'a ce ati cetitu? Pentruce? etc. (Continuare pana in capetu.)

Esercitie verbali. Cugeta ceva despre pasere. Ai cugetatu? Spune ce ai cugetatu? Candu ti-ai espresu cugetulu prin vorbe, ce ai espresu? — o dïcere. (Continuare.) N. spune-mi o dïcere. M. spune-mi si tu o dïcere.

Regule ortografice. Cetiti dïcerea prima. „Anima-

lulu resufla". E finita aci dïcerea acést'a? Cautati ce este la capatulu dïcerei? — unu punctu. Cetiti dïcerea a doua. E finita aci dïcerea acést'a? Dar aici ce vedeti la capetulu dïcerei? Cautati, óre este punctu la capetulu fiacarei dïceri finite? Dupa fiacare dïcere finita amu indatinatu a pune punctu. Unde amu indatinatu a pune punctu? Ce debue a pune dupa fiacare dïcere finita?

Cititi dïcerea prima. Care e aci cuventulu acel'a, cu care se incepe esercitiulu? (Animalulu). Care e liter'a prima a cuventului acestui'a (A). Ce feliu de litera e acést'a, mare séu mica? (Invetiatoriulu contempléza cu invetiaceii literile incepatorie (prime) a mai multoru lecture.) Liter'a prima a cuventului inceputoriu o scriemu cu litera mare.

Déca ai scrie tu parintelui teu si ai incepe scrierea astfeliu: Iubite parinte! cu ce felui de litera ai scrie liter'a prima a cuventului incepatoriu? Pentruce o-ai scrie cu litera mare?

Cetiti de nou dïcerea prima. Ce este la capetulu dïcerei? — unu punctu. Cu ce feliu de litera se incepe dïcerea ce urméza dupa punctu, cu litera mare séu mica? Cercati si la celelalte dïceri, óre dupa fiacare punctu e scrisu cuventulu urmatoriu cu litera mare? Liter'a prima a cuventului ce urméza dupa punctu se scrie cu litera mare.

N. cetesce dïcerea prima. Unde ati tienutu pausa in cetire? — la punctu. Cetiti dïcerea urmatoria. Ati tienutu si aici pausa la punctu? La punctu debue sè tienemu pausa in cetire. Cetiti dïcerile pana in capetu asîa, cá la fiacare punctu se tieneti pausa.

Esplicatiune. Din cele invetiate pana aci (lectur'a a 11-a din legend. de Andreiu Cosma). N. cetesce despre animale. „Animalulu resufla si traiesce." E dïcere

acést'a? Pentruce e dïcere? Despre ce e vorb'a? Ce dïcemu despre elu? Care e in lectur'a acést'a cuventulu inceputoriu? Ce e liter'a prima a cuventului inceputoriu? Cu ce feliu de litera e scrísa? — cu litera mare. Dupa care regula? Ce feliu de semnu sta dupa dïcere? Cetesce dïcerea urmatória. Cu ce feliu de litera e scrisa liter'a inceputória a cuventului urmatoriu? Dupa care regula?

Teme. Scrieti dïceri singuratice despre objectele urmatórie: parete, creta, tabla, etc. (v. manualulu pentru esercitii.) In scriere fiti cu atentiune la regulele deja invetiate. (Invetiatoriulu sè repetiésca regulele ortografice de mai susu.)

§. 18.

Cuvente. Silabe. Regule ortografice.

Cetiti dïcerea prima din esercitiulu primu. „Animalulu resufla.“ Cetiti cuventulu primu a dïcerei acestei'a, dupa ace'a alu doilea. Vedeti ca dïcerea acést'a consta din cuvente. Din cari cuvente consta dïcerea acést'a? Cetiti dïcerea a trei'a. „Animalulu se misca.“ Cetiti cuventulu primu, alu doilea, alu treilea. Din ce consta dïcerea acést'a? Ori ce dïcere veti cetí, veti observá, ca ace'a consta din cuvente.

Esercitie. 1. Cetiti pana in capetu dïcerile din esercitiulu acest'a. Stati la capetulu fiacarei dïcere si mi-spuneti din ce cuvente consta dïcerea. 2. Cetiti din legendariu lectur'a a cincea si destingeti cuventele singuratice a fiacarei dïcere.

Cetiti din manualulu pentru esercitie dïcerea prima. Care e cuventulu primu? Care e alu doilea? Cautati óre cuventulu primu deosebitu e de alu doilea prin ceva

spatiu? Cautati la cuventele din dicerea a trei'a. Si aici e deosebitu (separatu) de catra olalta fia care cuventu? In scriere debue sè deosebimu de catra olalta — prin ceva spatiu — fiacare cuventu.

Luati in mana legendariulu. Cercati lectur'a prima si esaminati, óre si in ace'a sunt cuventele deosebite de catra olalta.

Tema. 1. Scrieti din esercitiulu primu 5 diceri, asia cá cuventele singuratice sè le deosebiti de catra olalta. 2. Scrieti 5 diceri despre porumbu asia cá cuventele singuratice sè le deosebiti de catra olalta.

§. 19.

Sunete. Litere. Regule ortografice.

Esercitiulu alu 2-le.

Partile corpului:

vena, musculu, gingina, capu, peru, pele, sange, mana, pitioru, gura, dinte, urechia, bratiu, spate, ochiu, nasu, falca, dejetu, pantece, genunche, sioldu, limba, calcaiu, talpa, unghia, frunte, budia, cósta, siele, cotu, gene, capatiena, temple, sprancene.

Cetiti esercitiulu alu doilea. Partile corpului. In esercitiulu acest'a se insïra unele parti a corpului omenescu. Cetiti cuventulu primu. „vena“ (in care curge sangele). Acum fiti atenti, eu voiu tonisá cuventulu acest'a: vena. Observati, ca in cuventulu acest'a se audu mai multe sunete? Câte sunete? Care e sunetulu

primu, care alu doilea, care alu treilea, care alu patrulea? — Cetiti cuventulu alu doilea: „musculu.“ Fiti atenti, acuma voiu êsprime cuventulu acest'a cu tonu inaltu? „musculu.“ In cuventulu acest'a asemenea audîti mai multe sunete? Câte? Cari sunt sunetele acelea? Asiadara si cuventulu acest'a consta din sunete.

Cetiti cuventulu alu treilea, alu patrulea etc. (Intrebarile de mai susu). Asia dara cuventele constau din sunete.

Esercitie. Impartîti cuventele din esercitiulu acest'a in sunete. „vena.“ Cuventulu acest'a consta din patru sunete cari urméza astfeliu dupa olalta: v'-e-'n-a. „Sange“ cuventulu acest'a din cinci litere, cari urméza astfeliu dupa olalta: 's-a-'n-g'-e.

Cetiti mai odata esercitiulu alu doilea. Dupa cuventulu acest'a v e n a observati unu semnu micu (,) (inv. face semnulu acest'a si pe tabela); acest'a semnu se chiama coma. Esaminati de alungulu esercitiului intregu. Vedeti dupa fiacare cuventu coma? Asiadara aci sunt partile corpului insîrate in cuvente singuratice? C a n d u s c r i e m u p a r t i l e c u t a r u i o b j e c t u, a m u i n d a t i n a t u s è d e o s e b i m u f i a c a r e c u v e n t u p r i n o c o m a d e c a t r a o l a l t a.

Teme. Insîrati partile singuratice a capului. Acuma scrieti partile capului in cuvente singuratice, si le deosebiti acestea prin o coma de catra olalta.

Cetiti inca odata esercitiulu intregu. Asiadara la fiacare coma ati tienutu pausa in cetire. La fiacare coma debue sè tienemu pucina pausa in cetire

Esercitiulu alu 3-lea.

1. **a, e, i, o, u.**
2. **á, é, í, ó, ú.**
3. **à è ì ò ù.**
4. **b, c, d, f, g, h, l, m, n, p, r, s, t, z, j, v.**
5. **ch, gh, ti, di, si.**
6. **a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, l, m, n, o, p, r, s, t, u, v, z, (x, y).**

Cercati esercitiulu alu treilea. Ce vedeti acolo, cuvente séu litere singuratice? In clas'a prima ati invetiatu ce sunt literele, acuma vomu repetí de nou. Eu esprimu unu cuventu de es: barba. Cari sunete se audu in cuventulu acest'a? Asia dara b', a, 'r, b', a, sunt sunete. Au sunetele acestea si semne vedïbile? Cum numimu noi semnele vedïbili a suneteloru? — litere. Asiadara semnele vedïbili a suneteloru din cuventele singuratice le numimu litere. Ce sunt literile?

In cuventulu acest'a: barba, sunetulu ultimu e **a**. Candu lu-numimu acest'a sunetu? candu lu-tonisamu in vorbire. Cându lu-numimu litera? — candu vedemu semnulu vedïbilu aceluia scrisu séu tiparitu.

Acuma cetiti la olalta literile din ordulu primu. Cetiti si cele din ordulu alu doilea, alu treilea, alu patrulea. (Copiii cunoscu deja numele consonanteloru, din clas'a prima, acuma debue repetïte de nou.)

Candu tonisezu liter'a acest'a **a**, suna cu acést'a deodata si unu altu tonu, séu suna acést'a numai de sine? — **a** e de sine sunatória séu sunanta. Literele sunante le veti aflá in sïrulu 1. alu 2-lea si alu 3-lea din eser-

citiulu alu treilea. Cetiti-le pana in capetu. Candu numescu liter'a acést'a *b*[e] câte sunete se audu? (doue) Cari sunt acelea doue sunete? (b' si e). Liter'a *b*[e], fiindca suna cu o alta sunanta se chiama consunanta. Numiti si alte litere consunante. Literele consunante le veti aflá sub numerulu alu 4-le si alu 5-lea. Cetiti-le acestea pana in capetu. Sub numerulu 6 veti aflá tóte literile precum urméza acelea un'a dupa alta.

De câte feliuri sunt literele in genere? Literele in genere sunt de doue feliuri asia: sunanţe si consunante.

Esercitie. Cercati lectur'a a dou'a din legendariulu vostru. Cetiti dïcerea prima: „Éca c'am sositu odata 'n scol'a multu laudata.“ Cercati sunantele din cuventulu primu (éca). Câte sunante aflati in cuventulu acest'a? Cari sunt acelea? Cercati consunantele. Cari sunt acelea? Cetiti cuventulu alu doilea (c'am). Cercati sunantele din cuventulu alu doilea. Cercati consunantele din cuventulu alu doilea (Continuare).

Liter'a *á* e sunanta séu consunanta? Dar **a** ce feliu de litera e? — sunanta. Tonisati cu mine dimpreuna liter'á *á* (cu ceva mai pre lungu). Acuma litera **a**. Care dintre aceste a sunatu lungu si care scurtu? Liter'a *á* e sunanta lunga si liter'a *à* sunanta scurta. Tonisati cu mine dimpreuna liter'a acest'a: *é* (ea); dupa ace'a acést'a *e*. Care a sunatu lungu si care scurtu? Liter'a *é* (ea) e sunanta lunga, éra *e* sunanta scurta. Sunantele sunt de doue feliuri: Sunante lunge si sunante scurte.

Literele scurte le veti aflá in sïrulu d'antaiu si alu treilea, ér cele lungi in alu doilea. Cetiti-le tóte pana in capetu.

Cautati la liter'a **a**, observati deasupr'a literei

acestei'a vr' o trasura (acentu)? Cautati la *á* lungu din sirulu alu doilea, observati de asupr'a acestui'a atare trasura? (acentu). In sirulu antaiu, precum ati vediutu nu se afla sunante lungi ci numai scurte.

Acuma cautati la sunantele lunge. Dar deasupra acestor'a observati ceva trasura? Deasupra caror'a sunante observati trasura? Ce deosebire este intre *a* si *á* in scriere? Si ce deosebire intre *i*, *í* si *ì*?

Esercitie. Insïra-mi sunantele scurte. Insïra-mi sunantele lunge. Cetiti-mi din legendariu lectur'a a dou'a. „Éca c'am sositu odata si 'n scol'a multu laudata.“ In cuventulu acest'a: „éca“, ce feliu de sunante vinu inainte, lunge, séu scurte? Dar in cuventulu acest'a: „c'am“? Cari sunt sunantele scurte si cari sunt sunantele lunge? etc.

Tema. Scrieti din lectur'a a dou'a, antaiu cuventele acelea, in cari vinu inainte sunante lunge, dupa ace'a acelea in cari vinu inainte numai sunante scurte si in urma acelea in cari vinu inainte mestecatu sunante lunge si scurte. Pertratare scurta despre consunante.

Literele se impartiescu in sunante si consunante. Sunanta e ace'a litera, care se póte esprime fara ajutoriulu altei litere, precum o scimu acést'a mai pre largu din §-ulu premergetoriu; éra consunanta, care se póte esprime numai cu ajutoriulu altei litere.

Esercitie. Invetiatoriulu pentru mai mare chiaritate scrie pe tabela o sunanta si langa ea numai decâtu o consunanta de es. *a*, *'b*, dupa ace'a pune intrebarea urmatoria: Stefane' cetesce liter'a din antaiu! (a) Cetesce liter'a a dou'a ($b^{é}$). Candu esprimi liter'a *a* suna cu acést'a inca vr' unu sunetu séu suna de sine? — suna de sine. Daru candu esprimu liter'a $b^{é}$? — aci se aude dupa *b'* mai unu sunetu *e*. Vedeti, pentru ace'a o numimu

pre acést'a consunanta, pentruca numai cu ajutoriulu altei litere se póte esprimá. De astfeliu de natura sunt tóte consunantele de sub numerulu 4. — Cetiti consunantele de sub numerulu 4; pentruce le numimu acestea consunante.

Cetiti literile de sub numerulu 5. *ch, gh.* Vedeti aceste inca sunt consunante, insa, fiindca in esprimare suna la olalta le numimu consunante compuse. Asiadara consunantele inca sunt de doue feliuri: consunante simple si compuse. (Invetiatoriulu esplica aci câtu se póte mai precisu si amesuratu priceperii copiiloru — insemnatatea consunanteloru simple si compuse; in urma da invetiaceiloru cu referintia la acést'a — esercitii diferite.)

Esercitiulu alu 4-le.

cu **á** 1. **va fum-, va neg-, va laud-, va ar-, va leg-, va man-, va car-, va sap-, va semen-, va secer-,** etc.

cu **a** 2. **c-rte, p-rte, s-re, m-re, t-re, c-re, l-tu, d-ru, d-tu, c-rne, c-ldu, r-mu** etc.

cu **é (ea)** 3. **c-pa. l-fa, t-ma, -rna, -rba, -ra, -rta, -ca, v-ra, l-cu, s-ca,** etc.

cu **e** 4. **v-rd-, p-rd-, c-du, si-du, l-mnu, m-rgu, v-du, l-gu, f-ru, s-mnu,** etc.

cu **í** 5. **a fug-, a audi-, a incaldi-, a adusi-, a dorm-, a netedi-, a paras-, a se lingusi-, a minti-, a lip-, a se vescedi-,** etc.

cu **i** 6. **l-mba, l-sta, l-nu, l-ngura, l-nte, d-nte, v-nu, ven-nu, n-nsore, n-colau, v-rtute,** etc.

cu **ó (oa)** 7. **-meni, -la, -ra, -re, -recandu,**

p-me, p-te, f-le, f-rte, r-ta, r-de, c-rne, m-re, etc.

cu **o** 8. **-ptu, -mu, -rbu, -chiu, p-mu, p-tu, l-cu, l-ru, l-pata, v-ia,** etc.

cu **u** 9. **la-d-, f-g-, fac-, c-mpar-, sar-, cadi-,** etc.

cu **â ê ô û** 10. **at-tu, c-tu, merg-ndu, f-ntana, r-ndinica,** etc.

Tema. 1. Intregiti sĭrulu primu prin liter'a *á*, si cuventele escate prin intregire le descrieti. 2. Intregiti si sĭrele 2., 3. etc. prin literile de sub numerii respectivi etc.

Esercitiulu a 5-ea.

1. **Anna,** 2. **innecare,** 3. **immormentare.** 4. **alessandru,** 5. **irregulatu,** 6. **cassa,** 7. **illuminatu,** 9. **irreparabilu** etc.

Observatiune. Pana acuma numai per ocasionem amu facutu atenti pre copíi la literele duple. Acuma trebue sè le esplicamu mai pe largu insemnatatea acelor'a in atare propusetiune formulata, la care sè ne provocamu de câte ori voru face eróre in scriere. Ortografi'a potu sè-o invetie copii numai prin esercitare indelungata; pentru ace'a e bine sè incepemu esercitarea acést'a de tempuriu.

Fiti atenti, acuma voiu esprime unu cuventu: anna. Observati, ca in cuventulu acest'a acentuezu liter'a *n* mai aspru decâtu celelalte litere? Cuventulu acest'a lu-veti aflá in esercitiulu a 5-ea. Acest'a e cuventulu primu. Cautati cu câti *n* e scrisu? Literi'a *n* pentru ace'a e duplicata, pentruca in esprimare suna mai aspru decâtu celelalte litere.

Acuma voiu esprime unu altu cuventu: irregulatu. Care litera suna in cuventulu acest'a mai aspru? Cercati cuventulu acest'a in esercitiulu a 5-ea. E scrisa liter'a *r* duplicata? Si acést'a este scrisa duplicata, pentruca in esprimere suna mai aspru decâtu celelalte, Liter'a ce suna in atare cuventu mai aspru decâtu celelalte, se scrie duplicata.

Tema. 1. Scrieti din esercitiulu a 5-ea vre-o cinci cuvente! Scrieti si celelalte cuvente si fiti atenti la literele duplicate.

Esercitiulu a 6-a.

1. **june, jude, judetiu, juramentu, a jurá, juru, jocu, jidanu, jocaria**, etc.

2. **genu, genunche, geru, gemu, generare, generatiune, gentilu, gentilomu, géna, genante, ginte, ginere**, etc.

Cetiti cuventulu primu de sub numerulu 1. (june). Cum suna *j* in cuventulu primu de sub numerulu 2. Cum suna *g* in cuventulu acest'a: genu? Vedeti liter'a *j* suna in limb'a romana inainte de vocala tótdeuna cá (zs.); asemenea si liter'a *g* inainte de vocalele *e* si *i*.

Teme. 1. Cetiti si descrieti din esercitiulu alu 6-lea cuventele de sub numerulu 1. 2. Cetiti si descrieti si cuventele de sub numerulu 2.

Spuneti-mi in cari cuvente suna aici *j* si *g* cá (zs) si pentruce?

Observatiune. Atâtu in deprinderea acést'a, câtu si in deprinderile premergatorie debue sè procéda invetiatoriulu cu o tacti cacâtu sè póte mai buna. Sè nu insarcineze copiíi peste mesura; deórace cunoscerea perfecta a ortografiei pretinde tempu indelungatu.

§. 20.

Silabe. regule ortografice.

Observatiune. In §-ulu 4. a partii prime capeta invetiatoriulu indrumatiune detaiata, cum se conduca pre copíi in cunoscerea silabeloru urmatorie: 1. Sunt cuvente de una, de doue, de trei si de mai multe silabe. 2. In fiacare silaba debue sè vina inainte celu pucinu o sunanta. 3. Déca voimu a despartií cutare cuventu la capetulu sîrului nu e iertatu a despartií de catra olalta literele ce se tienu de aceasi silaba.

Invetiatoriulu debue sè pertrateze aci pe scurtu regulele specificate in §-ulu mai susu amintitu.

Esercitiulu a 7-ea.

1. **Apa, ara, arama, aducu, adunu, adapu, avutu, avere, véra, vena, cepa, fata, féra** etc.

2. **Arma, arde, verde, carte, parte, morte, forte, sorte, curte, furtuna, fôntana, lepra, ferésta, pesce, cresce, musca** etc.

3. **Templu, amplu, amplificare, amblare, ambletu, umflu, umflatura, umflatu, pertratare** etc.

4. **Arionu, aluatu, poéna, poesia, poetu, spoire, spoitu, croitoriu, voitoriu, noembrie** etc.

5. **Chiamare, iubire, chiamesie, chiamu, chiaru, unghia,** etc.

Deschideti legendariulu la pagina 6. lect. 4. si cetiti: „Pavelu popa-ar vré sè fia, dar' cum s'ajunga nu scrie. De popía n'are parte, ca nu-i sta mintea la carte, ci numai la jocarii, si la alte nebunii.

Fiti atenti! Voiu scrie pre tabela cuventulu acest'a: apa. De câte silabe e cuventulu acest'a? — de doue. Pentruce? — pentruca in esprimarea acelui'a ne miscamu gur'a de doue ori. Cum debue despartîtu cuventulu acest'a in doue silabe? — a-pa. (Acést'a sciu si copiíi in urma deprinderei mechaníce.) Câte sunante sunt in cuventulu acest'a? Care e sunant'a prima, care e a dou'a? Acuma cautati, câte consonante se afla intre acestea doue sunante (una). In despartîrea silabel oru de catra olalta, de care silaba am legatu consonant'a acést'a, de silab'a d'antaia séu de silab'a a dou'a? Déca sta in cutare cuventu intre doue sunante o consunanta, asia la silabisare debues sè legamu consunant'a acésta totdeuna de silab'a urmatoria.

Asiadara, déca cuventulu acest'a: apa, n'ar incapé la capetulu sîrului, unde ar debuí despartîtu?

Cetiti suventulu urmatoriu: ara (invetiatoriulu face pertratarea si esplicatiunea in modulu de mai susu).

„Ochire.“ De câte silabe e cuventulu acest'a? Câte consunante se afla intre cele doue sunante? (doue). Asia e, insa acestea facu o litera, pentruca in esprimere suna deodata. En tonisati cuventulu acest'a. Ambele consunante se privescu numai de o consunanta, pentruca in esprimere au numai unu sunetu. Asiadara, déca le privimu numai de o consunanta, la silabisare debue despartîte dupa regul'a deja cunoscuta.

Tema. Scrieti cuventele din esercitiulu alu 7-le despartîte in silabe, asia cá silabele singuratice sè le despartîti de catra olalta prin o trasura (—). Cum suna regul'a?

Acuma voiu scrie pe tabela unu cuventu: „arde.“ De câte silabe e cuventulu acest'a? — de doue. Pen-

truce? — pentruca in esprimerea acelui'a ne miscamu gur'a de doue-ori. Câte sunante se afla in cuventulu acest'a. Cum vomu despartií acestea silaba de catra olalta? (ar-de). Acuma cautati, câte consunante se afla intre cele doue sunante? (doue.) Dintre aceste doue consunante, de care sunanta am legatu-o cea din ântaiu, si de care a doua? Déca in cutare cuventu se afla langa olalta dóue consunante intre dóue sunante, aceste — la silabisare le impartïmu asia, ca cea din antaiu o legàmu de sunant'a ce sta inaintea ei, éra cealalta de sunant'a urmatória. Cum intielegeti regul'a acést'a?

Cetiti cuventele urmatórie de sub 2): aspru, lepra, ferésta, pesce, cresce, musca. Fïti atenti! Aci voiu insïrá siese consunante b, p, d, t, g, c. Aceste consunante se numescu mute; dupa ace'a voiu insïrá altele patru l, m, n, r; aceste se numescu moi séu licuide. Deca le veti scí bine acestea si veti vedé ca in unu cuventu intre doue sunante mai antaiu sta o consunanta muta si dupa ace'a indata alt'a lucuida; aceste doue consunante se léga totdeuna de sunant'a urmatória; mai departe déca dupa consunant'a *s* urméza o consunanta muta, acestea inca nu se despartiescu de olalta precum de es. in cuventele: lepra, feresta, pesce, cresce, musca etc. Déca voimu sè despartïmu in capetulu cutarui sïru cuventului *„lepra“*, nu lu-vomu despartií dupa regul'a de mai susu, unde amu dïsu ca: déca in cutare cuventu intre doue sunante stau doue consunante aceste la silabisare le impartïmu asia, ca cea din antaiu o legamu de sunant'a ce sta inaintea ei, éra cealalta de sunanta urmatória. La impartïrea silabeloru din acestu cuventu vomu procede dupa alta regula si anume mutele, déca stau inaintea licuideloru, ambele se tienu de su-

nant'a urmatória. Prin urmare cuventulu „lepra“ in care licuid'a *r* urméza dupa mut'a *p* se va despartií astfeliu: le-pra. (Invetiatoriulu arata pre tabla). Totu acest'a regula sta sí despre *s* déca urméza dupa densulu atare consunanta muta precum in cuventulu ferésta, pesce etc. silabele se voru despartií astfeliu: fe-ré-sta, pe-sce etc.

Esercitie. Cetiti din esercitiulu a 7-ea cuventele de sub numerulu 2.: „arma.“ De câte silabe e cuventulu acest'a? Câte sunante se afla in cuventulu acest'a? Câte consunante stau intre cele doue sunante? Cum vei impartií consunantele acestea la silabisare? Dupa care regula?

Tema. Scrieti din esercitiulu a 7-ea cuventele de sub numerulu 2; impartîti-le in silabe, si silabele le despartîti de catra olalta prin o trasura.

Acuma voiu scrie pe tabela unu altu cuventu: „templu.“ De câte silabe e cuventulu acest'a? Cum vomu despartií cele doue silabe de catra olalta? (templu). Cautati câte consunante stau aici intre cele doue sunante? Cum sunt cele trei consunante impartîte intre cele doue sunante? Déca in cutare cuventu stau intre doue sunante trei consunante, la silabisare se impartiescu asia, ca una consunanta o anectamu catra sunant'a prima, éra cele doue catra sunant'a urmatória. Cum intielegeti regul'a acést'a?

Esercitie. Cetiti cuventele de sub numerulu 3.: „tem-plu.“ De câte silabe e cuventulu acest'a. Câte consunante se afla intre cele doue sunante? Cum le vei impartií acestea la silabisare? Dupa care regula?

Tema. Scrieti cuventele de sub numerulu 3. despartîte in silabe. (Silabele le despartîti de catra olalta prin o trasura.)

Observatiune. Unii cuprindu cele trei regule de mai susu in regul'a urmatória: déca intre doue sunante sta un'a, dóue séu trei consunante, asia inaintea sunantei din urma debue sé steia totdeuna o consunanta. Acést'a simplificare n'are nici unu avantagiu.

Acum'a voiu scrie pe tabela unu altu cuventu: „a-ri-onu.“ De câtesilabe e cuventulu acest'a? Cum luvomu impartií in silabe? Este aici intre cele doue sunante vre-o consonanta? — (ba nu). De care silaba amu anectatu (legatu) sunant'a d'antaia; de care sunant'a a dou'a. Déca in cutare cuventu vinu inainte doue sunante langa olalta, asia sunant'a prima o anectamu de silab'a prima, cealalta de silab'a urmatoria.

Voiu scrie pe tabela unu cuventu: „iubire.“ De câte silabe e cuventulu acest'a? Cum lu-vomu impartií acest'a in silabe? — (iu-bi-re). Asiadara in diftongi — la silabisare — sunantele nu se despartu nici candu de catra olalta.

Esercitie. Din carticic'a pentru esercitie in modulu de mai susu.

Tema. Scrieti din carticic'a pentru esercitie cuventele de sub numerulu 4, 5, si 6 impartïndu cuventele singuratice in silabe.

Observatiune. Pana aci amu repetïtu si am amplificatu tóte cunoscintiele castigate in cl. I, totodata am finitu sistematice mare parte a elemînteloru gramaticali; pentru ce de aci inainte se indruméza invetiatoriulu a esercitá in sumariu tóte cunoscintiele gramaticali deja pertratate, si in urma a estinde atentiunea copiiloru in direptiune mai multe. Referitoriu la scopulu acest'a e consultu, cá invetiatoriulu sè pertrateze lecturele singuratice cu privire la tóte cunoscintiele gramaticali deja propuse si interpretate.

Cu referintia la acést'a póte sierví de modelu urmatori'a pertratare. (V. leg. lect. 5)

„Eu acum sciu scrie.“ I. Cum se numesce ace'a, ce ai cetitu acum'a? C. Dïcere. I. Pentruce? C. Pentruca prin acést'a esprimemu o cugetare. „I.“ Cu ce cuventu se incepe dïcerea? C. Cu acest'a: *eu*. I. Cu ce litera e scrisa liter'a prima a cuventului incepatoriu? C. Cu litera mare. I. Dupa care regula? C. Liter'a prima a cuventului incepatoriu se scrie cu litera mare. I. Ce observezi la capetulu dïcerei? C. unu punctu. I. Dupa care regula? Dupa fiacare dïcere finita se pune punctu. I. Spre ce siervesce punctulu? C. Cá acolo sè tienemu in cetire pausa. I. Cunosci mai multe semne, la cari debue sè tienemu pausa in cetire? Cari sunt acelea? C. Punctulu, com'a, doue puncte, semnulu intrebarei, semnulu eschiamatiunei séu provocarei. I. Spunemi din ce cuvente consta dïcerea acést'a: „eu acum sciu scrie.“ C. Eu- acum- sciu- scrie. I. E despartïtu fiacare cuventu de catra olalta prin ceva spatiu? C. Despartïtu. I. Dupa care regula. C. Fiacare cuventu debue despartïtu de altu cuventu prin ceva spatiu golu. I. Cetesce cuventulu primu. C. „Eu.“ I. Din cari sunete consta cuventulu acest'a? C. Din *e* si *u*. I. Ce feliu de litera e *e?* C. Sunanta. I. Ce feliu de litera e *u?* C. Asemenea sunanta. I. Ambele litere se tienu se unu cuventu? — asiadara in scriere debue scrise laolalta? Dupa care regula?) C. Literile cari se tienu de unu cuventu debue scrise nemidilocitu langa olalta. I. De câte silabe e cuventulu acest'a: *eu*. C. De o silaba. I. De unde sciï acést'a? C. Pentruca in esprimarea acelui'a se misca gur'a numai odata. I. Potemu despartiï cuventulu de o silaba la capetulu sïrulu?

Cetesce cuventulu alu treilea. C. „Sciu.“ I. De

câte silabe e cuventulu acest'a? C. De o silaba. Silabiséza-lu! Sciu. I. Dupa care regula? C. Literele cari se tienu de o silaba nu se potu despartií de catra olalta. I. Numesce-mi literile cari vinu inainte in cuventulu acest'a. C. *Sc* consunanta compusa, *i* sunanta etc. I. Cum se impartiescu literele? C. In sunante si consunante? De câte feliuri sunt sunantele? De câte feliuri sunt consunantele?

Esercitiele acestea debue continuate pana atunci pana candu copiíi voru fi in stare a respunde usioru si cu securitate la tóte intrebarile propuse. Bine de insemnatu, ca intrebarile au sè se referesca, numai la cunoscintiele si regulele deja pertrate si propuse.

§. 21.

Dïcere simpla. Dóue parti esentiali a dïcerei.

Esercitiulu a 8-a.

In jurulu casei:

1. **Porumbulu sbóra.** 2. **Gain'a scocioresce.** 3. **Puiulu fuge.** 4. **Vac'a mugesce.** 5. **Vitielulu suge.** 6. **Canele latra.** 7. **Cocostargulu cloncanesce.** 8. **Miti'a se jóca.** 9. **Pecurariulu mulge.** 10. **Carausiulu adapa.** 11. **Bucatarés'a ferbe.** 12. **Economulu privighéza.** 13. **Económ'a lucra.** 14. **Copiii vorbescu.**

Invetiatoriulu sè asiedie cu deosebire pondulu pe acea, cá copiii sè intieléga câtu mai bine conceptulu cuventului acestuia: „objectu.“ Procederea póte fi urmatori'a:

Numesce totu ce vedi in scól'a acést'a. In scól'a

acést'a este, mésa, scaunu, tabla etc. Més'a, scaunulu, tabl'a si câte le-ai insïratu, sunt objecte.

De unde scii ca tabl'a, més'a si celelalte objecte, cari le-ai insïratu, se afla in scóla? — De acolo scíu, ca tóte objectele aceste le vedu. Objectele le potemu observá prin vedere. Numesce objecte de acelea, ce le poti vedé in jurulu casei, in gradina etc.

Déca ar trage campan'a in turnu, observáre-ai ace'a si de aci din scol'a? Cumu se póte observá ace'a? — Prin audiu. Potemu observá prin audiu si alte objecte? Poti observá tunetulu, suruitur'a carutiei, music'a? Asiadara numai prin vedere si prin audïre potemu observá objectele?

Déca ai merge séra tardïu in atare gradina unde sunt rose multe, ai sci ca sunt acolo rose, de si nu vedi nici o rosa? Cum ai poté sci acést'a? De pe mirosu. D'ar otietulu lu-observedi de pe mirosu? Numesce-mi objecte, ce le poti observá de pe mirosu. Asiadara nu numai prin vedere si audïre, ci si prin mirosire se potu observá objectele.

Déca in unu taieriu ar fi sare alba manuntiata, in altulu zaharu albu asemenea manuntiatu, cum ai poté scí, care e sarea, si care zaharulu? — Prin gustare. Asiadara nu numai prin vedere, audïre, si mirosire, ci si prin gustare se potu observá objectele.

Déca te voiu tramite nóptea in chilia cá sè aduci glaj'a de pe mésa, cumu o vei aflá? — Prin pipaire. Asiadara nu numai prin vedere audïre, mirosire si gustare, ci si prin pipaire se potu observá objectele.

E objectu paserea? Déca voiu cugetá eu ceva despre objectulu acest'a, si cugetulu mi-lu esprimu in vorbe,

cum se numesce esprimerea cugetului acestui-a? dïcere. (Conceptulu dïcerei nu e ceva lucru nou inaintea copilului.) Ce e dara dïcerea? Dïcerea e esprimerea cugetului prin vorbe.

In dïcerea acést'a: „paserea sbóra," care e objectulu despre care afirmezu ca sbóra? Paserea. Acum'a esprimu o dïcere: „Invetiatoriulu invétia." Care e in dïcerea acést'a objectulu despre care afirmezu, ca invetia? „Negrél'a e négra." Care e aci objectulu despre care afirmezu, ca e negru. Noi totdeuna avemu in cugetu atare objectu, despre care afirmamu ceva, acest'a se chiama in dïcere (séu constructiune) subiectu.*)

Cetiti din manualulu pentru esercitie dïcerea prima. „Porumbulu sbóra." Despre ce este vórba aici? Despre porumbu. Ce e dara aici objectulu-cugetului nostru despre care afirmamu ca sbóra? Cum indatinamu a numí in dïcere objectulu cugetului nostru? — Acest'a indatinamu a lu-numí subiectulu dïcerei. Ce e dara subiectulu? Subiectulu in dïcere e objectulu acel'a despre care afirmamu ceva.

---

*) Sè nu fia cumva prea batatoriu la ochi, ca facemu copiiloru cunoscutu asia de tempuriu acestu terminu technicu. Déca instruimu pe cineva in gramatica suntemu necesitati sè-i facemu cunoscute cele doue parti esentiali a dïcerei Conformu principieloru nóstre ar trebuí se damu terminiloru technici gramaticali la inceputu o numire, care se esprime câtu mai chiaru conceptulu resp. intielesulu acelui'a de es. substantivu, objectu, nume cantitativu, nume calitativu etc.; insa pentru objectu abia amu afla o numire mai corespundietória decâtu acest'a: objectulu dïcerei. Asia, insa numirea acést'a ar aduce pre copilu in confusiune candu amu vorbí despre numele objecteloru, cari asemenea forméza objectulu dïcerei, prin urmare amu fí siliti sè si substituimu numirea acést'a prin terminulu technicu generalu: „subiectu." Insa pentruce sè-lu dedamu pe copilu la o numire, dela care nu peste multu érasi debue sè-lu desvetiamu? Déca ne-a sucesu a face cunoscutu copilului conceptulu subiectului ori si câtu de tempuriu, sè n'avemu nici o temere ca acést'a impregiurare i va fi spre dauna.

Esercitiu. Cetiti mai departe tóte dïcerile si in fiacare dïcere destingeti subiectulu, adeca objectulu dïcerei.

Acuma voiu dïce o dïcere: „Copilulu studiéza.“ Prin care cuventu afirmamu aici ceva despre objectulu dïcerei adeca despre copilu? — studiéza. „Invetiatoriulu propune.“ Prin care cuventu afirmamu aici despre subiectu ceva? „Paserea sbóra.“ Prin care cuventu afirmamu aici despre subiectu ceva? Fost'a in fiacare dïcere unu asia cuventu, prin care amu espresu ceva despre obiectulu dïcerei adeca despre subiectu? In dïcere totdeuna este unu asia cuventu, prin care afirmamu ceva depsre objectulu dïcerei, adeca despre subiectu. Cuventulu acest'a se numesce predicatu.

Esercitie. Cetiti din manualulu pentru esercitie dïcerilè: „Gain'a scocioresce.“ Prin care cuventu afirmamu aici despre subiectu ceva? — Cum se numesce cuventulu acela, prin care afirmamu ceva despre obiectulu dïcerei, adeca despre subiectu?

Cetiti mai departe, si in fiacare dïcere destingeti predicatulu.

Cetiti mai odata dïcerile; acuma destingeti in fiacare dïcere si subiectulu si predicatulu. — In fiacare dïcere ati aflatu si subiectu si predicatu? — Dïcerea are de comunu dóue parti: subiectulu si predicatulu.

Esercitie. Insïra-mi mai multe dïceri in cari se fia si subiectu si predicatu.

Teme. 1. Scrieti din fiacare dïcere a esercitiului a 8-ea antaiu subiectulu, dupa ace'a predicatulu. 2. Scrieti dïceri in cari sè fia si subiectu si predicatu.

§. 22.

Numele personalu.

Esercitiulu alu 9-a.

In scóla:

1. **Stefanu scrie.** 2. **Petru cetesce.** 3. **Ioanu calculéza.** 4. **Georgiu asculta.** 5. **Nicolae tace.** 6. **Andreiu sioptesce.** 7. **Corneliu toiesce.** 8. **Eugeniu linieza.** 9. **Ernestina léga.** 10. **Catarin'a curatiesce.** 11. **Mari'a canta.** 12. **Helen'a respunde.**

Cautati la Vasiliu Pascutiu si Petru Munténu. (Aci debue a numí doi individi, intre cari esista o diferintia aparenta in calitatea esterióra.) Este ceva asemenare intre V. P. si P. M.? In ce sémana unulu cu altulu? in ace'a ca ambii au peru, frunte, doi ochi etc. Se diferesce persón'a lui V. P. de persón'a lui P. M.? Cum e perulu lui V. P.? Dar perulu lui P. M.? Cum sunt ochii lui V. P.? Dar ochii lui P. M.? etc.

Esista in scól'a acést'a doi invetiacei de totu asemenea? Ba nu. Person'a omeniloru se diferesce de catra olalta si fiacare persóna are nume deosebitu. Numele persónei tale e Stefanu, a tale Joanu, a tale Elisabet'a etc. Stefanu, Joanu si Elisabet'a sunt nume personali.

Numiti si voi câte-va nume personali.

Déca dïcu cu: Petru se jóca, vorbescu eu aci despre ceva persóna? Care cuventu e in dïcerea acést'a subiectulu? Asiadara, in dïcerea acést'a, prin ce nume este espresu subiectulu? Prin nume personalu. „Veronic'a cósa.“ Prin ce nume este espresu aci subiec-

tulu? In dïcere póte fi espresu subietulu si prin nume personalu.

Esercitie. 1. Cetiti dïcerile din esercitiulu a 9-a si mi-spuneti prin ce feliu de nume este espresu subiectulu in fiacare dïcere? 2. Insïrati dïceri de acelea in cari subiectulu e nume personalu si anume barbatescu, dupa ace'a dïceri in cari subiectului asemenea e nume personalu insa nume femeiescu.

Cautati cu ce feliu de litera e scrisa liter'a prima a fiacarui nume personalu, cu litera mica séu mare? Prim'a litera a numeloru personali debue scrísa cu litera mare.

Teme. Scrieti numele personali din esercitiulu a 9-a 2. Scrieti câte 5 nume personali, si anume 5 nume barbatesci si 5 nume femeiesci. 3. Scrieti câte patru dïceri, asia, cá in patru dïceri se fia numele personalu, (adeca subietulu dïcerei), barbatescu, éra in celelalte patru, femeiescu.

§. 23.

Pronumele personalu.

Esercitiulu a 10-ea.

Stefanu vorbesce despre sine asia:

1. **Eu me culcu.** 2. **Eu dormu.** 3. **Eu me scolu.** 4. **Eu me spalu.** 5. **Eu me imbracu.** 6. **Eu me rogu.** 7. **Eu dejunezu.**

Cetiti dïcerea prima. Ce dïce Stefanu despre sine? „Eu me culcu.“ In dïcerea acést'a despre cine e vorba? Despre Stefanu. Unde sta cuventulu acest'a in dïcere? Ce cuventu sta in loculu numelui persónei lui Stefanu? —

acest'a: eu. Candu vorbesce omulu despre person'a s'a are datina sè folosésca in loculu numelui persónei sale cuventulu acest'a: eu. „Eu“ substitue numele personei despre care e vórb'a, pentru ace'a se chiama pronume personalu.

In dïcerea acést'a: „Eu scriu“, care cuventu e subiectulu? (eu). Asiadara prin ce se esprime aci subiectulu? Subiectulu dïcerei póte fi si pronume personalu.

Esercítie. Cetiti dïcerile din esercitiulu a 10-ea si mi-spuneti, ca in fiacare dïcere prin ce nume este espresu subiectulu?

Teme. Scrieti 5 dïceri, in cari subiectulu sè fia espresu prin pronumele personalu: „eu.“

Esercitiulu a 11-ea.

Petru dïce catra conscolariulu seu Georgie urmatoriele:

1. **Tu fugi.** 2. **Tu grabesci.** 3. **Tu te joci.** 4. **Tu te manii.** 5. **Tu nu esci atentu.** 6. **Tu toiesci.** 7. **Tu strigi.** 8. **Tu ridi.**

Cetiti dïcerea prima. „Tu fugi.“ Ce dïce Petru catra Georgie? In locu de ce nume sta aci cuventulu acest'a: tu? In loculu numelui lui Georgie. Asiadara ce substitue cuventulu acest'a: tu? „Tu“ sta in locu de nume personalu, pentru ace'a se chiama pronume personalu.

„Tu fugi.“ In dïcerea acést'a prin ce nume este espresu subiectulu?

Esercitiu. Cetiti dïcerile din esercitiulu a 11-ea si

mi-spuneti, ca in fiacare dïcere prin ce nume este espresu subiectulu?

Tema. Scrieti 5 dïceri, in cari subiectulu se fia espresu prin pronumele personalu: „tu.“

Esercitiulu a 12-ea.

Maria dïce despre Ioanu urmatoriele:

1. **Elu lucra.** 2. **Elu lenevesce.** 3. **Elu canta.** 4. **Elu joca,** 5. **Elu cetesce.** 6. **Elu scrie.** 7. **Elu dorme.**

Pavelu dïce despre sora-sa Mari'a urmatóriele:

1. **Ea cosa.** 2. **Ea léga.** 3. **Ea tórce.** 4. **Ea spala.** 5. **Ea lucra.** 6. **Ea canta.** 7. **Ea iubesce.** 8. **Ea se face placuta.** 9. **Ea siervesce.**

„Elu lucra.“Despre cine se dïce aici ca lucra? — despre Ioanu. Prin care cuventu se substitue aci numele Ioanu? — prin „elu.“

„Ea cosa.“ Despre cine e vórba aci? — despre Mari'a. Prin care cuventu si substitue aci numele Mariei? prín „ea.“ Asiadara: „eu, tu si elu (séu ea) substitue nume de persóne, pentru ace'a se chiama pronume personali. „Eu“ substitue persón'a prima (adeca persóna nostra), „tu“ substitue person'a a dou'a (cu care vorbimu), si „elu“ séu „ea“ substitue person'a a trei'a (o persona indepartata.)

Esercitie si teme, cá mai susu. Spunendu-le numai copiiloru, ca „elu“ se referesce la nume barbatescu si „ea“ la nume femeiescu.

§. 24.

Numele objectului. (Substantivulu.)

Esercitiulu a 13-ea.

Pe campu:

1. **Graulu cresce.** 2. **Érb'a inverdiesce.** 3. **Spiculu ingalbinesce.** 4. **Ordiulu se cóce.** 5. **Fenulu se usca.** 6 **Rapiti'a infloresce.** 7. **Flórea mirósa.** 8. **Sementi'a incoltiesce.** 9. **Omulu ara.** 10. **Cosasiulu cosesce.** 11. **Mielulu pasce.** 12. **Ciocarli'a canta.** 13. **Canele latra.**

Numiti objecte, cari se afla in scóla, in jurulu casei si pre campu.

Ai tu nume? Ce nume ai tu? (cum te chiama?) Are objectulu acest'a nume? (inv. aréta la tabela). Ce e numele acestui'a? (inv. aréta la obiecte diferite). Dar obiectulu acest'a are nume? Ce nume are? etc. Fiacare obiectu are nume. Numele obiecteloru se chiama substantivu. Ce feliu de cuventu e asiadara numele obietului? Numele obiectului (séu substantivulu) e unu astfeliu de cuventu, prin care numimu atare obiectu.

Déca dïcu: lun'a luminéza, in dïcerea acést'a prin ce nume este espresu subiectulu? (prin substantivu, numele cutarui obiectu). Déca dïcu: arborele infloresce, in dïcerea acést'a prin ce nume este espresu subiectulu? prin substantivu. Asiadara subiectulu se póte esprime si prin substantivu.

Esercitie. 1. Cetiti dïcerile din esercitiulu a 13-ea si mi-spuneti, ca in fiacare dïcere prin ce este espresu

subiectulu? 2. Insïrati dïceri, in cari subiectulu se fia substantivu.

Tema. Scrieti diece dïceri, in cari subiectulu se fia substantivu.

Repetïre. Ce e dïcerea? Câte parti are dïcerea? Ce e subiectulu? Ce e predicatulu? Prin ce feliu de nume se póte esprime predicatulu? Câte nume cunosceti deja? Ce e numele personalu? Ce e pronumele personalu? Ce e substantivulu?

§. 25.

Articlulu.

Cetiti dïcerea prima din esercitiulu alu 14-ea (Graulu cresce.) Din câte cuvente sta dïcerea acést'a? din doue. Cari sunt acelea? — graulu-cresce. Care e subiectulu? — graulu. Luati bine de sema. Totu asia numiti voi graulu in vorbire, séu poteti sè vorbiti in generalu despre grane si se dïceti numai *„grau“*; de es. ce cugetati cum e mai bine dïsu „graulu verde“ séu „grau verde,“ asiadara radecin'a acestui cuventu e *„grau.“* Acuma ve-ti voiĭ sè scíti ce sufisu e *„lu“* din urma. Acest'a se pune la cuventele terminate in *„u“* candu voimu a determiná cuventulu. De es. candu dïcu „grau verde“ voiescu sè dïcu in generalu despre „grau“; ér' candu dïcu „grau-lu verde“ prin acest'a voiescu totodata a determiná si graulu care e verde; tocmai asia determinezu, candu dïcu „graulu cresce“ spunendu prin acést'a care e acelu grau, ce cresce. Cuventele fara de articlu se esprima in generalu de es. „pomu verde,“ „unu omu orecarele“ etc. Ér cuventele cu articlu determinéza mai deaprópe obiectulu despre carele este vorba, de es. „pomu-lu acest'a e verde“ „omu-lu acel'a e mare. etc.

Cetiti dïcerea a dou'a dinesercitiulu a 13-a (Erb'a inverdiesce). Ce cugetati óre candu vorbiti in generalu nu dïceti voi numai „érba?“ — Asiadara si aici trebue sè fia provediutu cuventulu „érba“ cu articlu, pentruca candu dïcu „érb'a“ inverdiesce, oresi cum determinezu, care erba inverdiesce si nu dïcu in generalu despre tóta érb'a. Asia e. Cuventulu „érb'a“ inca e provediutu cu articlu.

Cuventele cari se termineza in „*a*“ primescu articlulu „*a*“; insa cá sè nu vina doi „a“ langa olalta, „*a*“ din finea cuventului se omite, cea ce se insemna prin apostrofu (invetiatoriulu se deie deslucire despre apostrofu sè-lu esplice ce insemnatate are, apoi sè-lu arete pe tabla si in lecture).

Nu numai cuventele cari se terminéza in „*a*“, dar si unele cari se terminéza in „*e*“*) primescu articlulu „*a*“.

Cetiti dïcerea a 7-a din esercitiulu a 13-a. (Flórea mirósa). Cuventulu „flórea“ fara articlu se terminéza in „*e*“ si primesce articlulu „*a*“. Deosebirea ce esista intre cuventele ce se terminéza in „*a*“ si intre cele ce se terminéza in „*e*“ este, ca cele din antaiu omitu pre „*a*“ finalu, pana candu cestelalte lu-tienu, si numai dupa elu impreuna articululu „*a*“.

Cetiti dïcerea a 13-a totu din esercitiulu a 13-a. (Canele latra.) Ce cugetati óre cuventulu „canele“ cu articlu e, séu fara articlu? — acest'a inca e cu articlu. Fiti atenti si bagati bine de séma ce voiu spune. Candu vorbescu nedeterminatu dïcu numai „cane“; éra déca vorbescu determinatu dïcu „canele acest'a séu canele acel'a“. Asia dara care e articlulu acestui cuventu? (le). Articlulu „le“ se pune la acele cuvente (de genulu masculinu) cari se terminéza in „*e*“.

*) Cuvintele feminine.

Cautati la tabla. Voiu scrie trei cuvente: grâu, cane, érba. Acestea trei cuvente asia precum sunt scrise aici sunt nedeterminate, acum voiu pune la fiacare articlulu cuvenintiosu: grau-lu, cane-le, érb'a. Aici vedeti trei forme de articlu: *lu*, *le*, *a*. Cuventele, cari primescu cele doue article din antaiu (pre *lu* si *le*) se numescu cuvente de genulu masculinu, ér' cari primescu articlulu *a* se numescu cuvente de genulu femininu. In numerulu inmultîtu articlii masculini *lu* si *le* trecu in *i*, era celu femininu *a* in *le*, d. e. pom*u-lu*—pomi-i, can*e-le*—cani-i, péna-a séu pén'a—pene-le.

Esercitie. 1. Cercati din esercitiulu alu 3-lea cuventele provediute cu articlu, de genulu masculinu (barbatescu) si spuneti-mi pentru ce se numescu acelea cuvente de genulu masculinu? 2. Cercati cuventele provediute cu aritclu de genulu femininu si spuneti-mi pentru ce se numescu acelea cuvente de genulu femininu? 3. Spuneti-mi pentru ce se intrebuintiéza apostrofulu la cuventele cari sunt provediute cu articlulu femininu? 4. Cercati din legendariu lectur'a a 9-a si spuneti-mi, cari cuvente sunt provediute cu articlu de genulu masculinu si cari cu articlu de genulu femininu.

Tema. Scrie-ti dupa olalta dïcerile din esercitiulu alu 13-a, mai antaiu cuventele de genulu masculinu si dupa ace'a éra-si dupa olalt'a pre cele de genulu femininu.

Verbulu.

Esercitiulu a 14-lea.

Ce facu maiestrii?

1. **Mesariulu poleiesce.** 2. **Lacatariulu ciocanesce.** 3. **Lemnariulu cioplesce.** 4. **Rotariulu sflederesce.** 5. **Croitoriulu croiesce.** 6. **Caltiunariulu face caltiuni.** 7. **Tieseto-**

riulu tiese. 8. **Cojocariulu cóse.** 9. **Morariulu macina.** 10. **Zidariulu zidesce.** 11. **Pictorulu de pinge.** 12. **Ferestariulu face feresce.**

Cetiti esercitiulu a 14-a, ce facu, ce lucra maiestrii?

„Mesariulu poleiesce.“ Despre cine este vorba aici? — despre mesariu. Déca prin cuventulu acest'a: „poleiesce“ esprimemu ace'a, ce face cineva, ce esprime cuventulu acest'a? — activitatea cui-va. Sè cetimu dïcerea urmatória. „Lacatariulu ciocanesce.“ Despre cine este vórba aici? Ce dïcemu despre elu? ce face? Fiindca si prin cuventulu acest'a: „ciocanesce“ esprimemu ace'a ce face cine-va, ce feliu de cuventu e acest'a? — Cuventulu acel'a prin care esprimemu facerea séu activitatea cuiva se numesce verbu. Ce e dara verbulu? Verbulu e astfeliu de cuventu, prin care esprimemu facera séu activitatea cuiva.

Esercitie. 1. Cetesce dïcerile din esercitiulu a 14. si mi-spune ca in fiacare dïcere prin ce cuventu este espresa subiectulu si prin ce cuventu predicatulu?

Esercitie. Cetesce dïcerea prima din esercitiulu a 14-a. „Mesariulu poleiesce.“ Chiaru numai poleiesce mesariulu? lucra elu si altu-ceva? Ce mai lucra inca mesariulu? — sfiederesce. Amu poté sè dïcemu dara: mesariulu sfiederesce? Cetesce dïcerile pana in capetu, si pune in locu de predicatu altu cuventu acomodatu. Lacatariulu ìcuesce etc.

Tema: Scrieti 5 dïceri, in cari predicatulu sè fia verbu.

Esercitiulu a 15-ea.

Ce face?

Venatoriulu —. Epurele —. Invetiatoriulu —. Invetiacelulu —. Ochiulu —.

Urechi'a —. Nasulu —. Limb'a —. Degetulu —. Anim'a —. Pitiorolu —. Gain'a —. Gasc'a —. Porumbulu —. Calulu —. Magariulu —. Taurulu —. Brósc'a —. Arborele —. Flórea —. Foculu —. Ap'a —. Caruti'a —. Mór'a —. Ceriulu —. Fulgerulu —. Lumin'a —.

Aplicati la fiacare cuventu resp. obiectu unu verbu acomodatu si formati dïceri. (Venatoriulu veneza. Epurele fuge etc.)

Tema. Cugetati despre fiacare obiectu insïratu in esercitiulu 15 atare activitate acomodata, supliniti predicatulu, si formati dïceri intregi.

Esercitiulu a 16-a.

Cine?

— ferbe. — cóce. — framanta. — ara. — spala,

Ce?

— sbóra. — nóta. — cloncanesce. — nechiéza. — racnesce. — se urca. — musca. — impunge. — pocnesce. — suge. — miauna. — lucesce. — luminéza.

Intregiti verbele din esercitiulu 16. prin subiecte acomodate si corespundietorie intrebariloru: Cine? si ce? (Bucatarés'a ferbe, servitórea framanta etc.)

Adjectivulu.

Esercitiulu a 17-a.

Cum sunt instrumentele scolastice?

1. **Cret'a e alba.** 2. **Tabl'a e négra.** 3. **Papirulu e subtïre.** 4. **Lini'a e drépta.** 5. **Creonulu e ascutïtu.** 6. **Cartea e anghiularia.** 7. **Negrél'a e négra.**

Cetiti dicerea prima. „Cret'a e alba.“ Despre ce este vorba aici? — despre creta. Ce dicemu despre creta? Prin cuventulu acest'a „alba“ spunemu ace'a cum e cret'a. Asiadara cuventulu acest'a „alba“ desémna calitate.

Cetiti dicerea a 2-a. „Tabl'a e négra.“ Care cuventu desémna aici calitate? — Cuventulu acest'a „negru“ desémna calitatea obiectului, si se chiama adjectivu. Cuventulu acel'a, care desémna calitatea cutarui objectu se chiama adjectivu.

Esercitie. 1. Cetiti tóte dicerile din esercitiu si mi-spuneti ca in fiacare dicere prin ce cuventu este espresu subiectulu si prin ce cuventu predicatulu?

2. Cum e érb'a? Cum e neu'a? Cum e sticl'a etc.

3. Insïra-mi diece adjective.

Tema. 1. Scrieti diece adjective. 2. Scrieti cinci dïceri in cari predicatulu sè fia adjectivu.

Esercitiulu a 18-a.

Cum e?

Turnulu e —. Casuti'a e —. Sticl'a e —. Arborele e —. Fôntan'a e —. Aurulu e —. Ferulu e —. Piparc'a e —. Otietulu e —. Zaharulu e —. Sórele e —. Ceriulu e —. Steu'a e —. Lun'a e —. Citromulu e —. Cirés'a e —. Copilulu e —. Betranulu e —. Vulpea e —. Porumbulu e —.

Cetiti esercitiulu a 18-a. Cum e turnulu? Respundeti — inaltu. Formati de aci o dïcere. Turnulu e inaltu. (Continuare pana in capetu).

Tema. Intregiti dïcerile din esercitiulu a 18-a prin atare adjectivu acomodatu si formati dïceri complete. (Turnulu e inaltu).

Esercitiulu a 19-ea.

Ce este?

— tiépanu. — móle. — dreptu. — strambu. — curatu. — rece. — caldu. — luminosu. — intunecosu. — rotundu. — grea. — usioru. — suriu. — pistritiu. — flecsibilu. — fragedu. — înecatiosu. — netedu. — credintiosu. — docilu. — blandu.

Cetiti esercitiulu a 19-a. Ce este tiépanu? — ferulu. Formati din aceste doue cuvente o dïcere. Ferulu este tiépanu. (Continuare.)

Tema. Intregiti dïcerile din esercitiulu amintitu, aplicati subiectu acomodatu si formati dïceri complete.

§. 28.

Dïcere interogativa (intrebatória), afirmativa si negativa.

Esercitiulu a 20-a.

Andreiu intréba, Irin'a respunde:

1. **Se cocu stugurii?** 2. **Strugurii se cocu.** 3. **Dulce e mustulu?** 4. **Mustulu e dulce.** 5. **Sbóra paserea?** 6. **Paserea sbóra.** 7. **E pistritiu fluturele?** 8. **Fluturele e pistritiu.** 9. **Plange frate-teu?** 10. **Frate-meu nu plange.** 11. **Te supéri? Eu nu me superu.**

Cetiti esercitiulu a 20-a. „Se cocu strugurii?“ Ce intréba aci Andreiu? — Cetiti mai departe ce respunde Irin'a la intrebarea lui Andreiu? „Strugurii se cocu.“ A intrebatu Andreiu prin dïcerea acést'a: se cocu strugurii? (intrebatu). Déca a intrebatu elu prin dïcerea acést'a, ce feliu de dïcere e acést'a: se cocu strugurii?

— dĭcere intrebatória séu interogativa. Dar candu respunde Irin'a lui Andreiu asia: „strugurii se cocu.“ — intréba séu afirméza ea ceva? — (afirméza). Déca afirméza, ce feliu de dĭcere e acést'a: „strugurii se cocu.“ (afirmativa). Asiadara este dĭcere interogativa si afirmativa.

Acuma voiu scrie pe tabela dĭcerea prima (invetiatoriulu pune la capetulu dĭcerei semnulu intrebarei). Ce semnu observati la capetulu dĭcerei interogative? — semnulu inrebarei. Obsevati si in cartea vóstra dupa dĭcerea acést'a semnulu intrebarei? Dupa dĭcerea interogativa se pune semnulu intrebarei.

Cetiti dĭcerea a 9-a. Plange frate-teu?“ Ce respunde la acest'a Irin'a? „Frate-meu nu plange.“ Irin'a néga prin particul'a acesta: „nu“ ca fratele ei plange. Respunde lui Andreiu negativu. Prin particul'a „nu“ afirmamu ceva negativu. Asiadara esista si dicere negativa. Ce feliu de dĭceri mai cunósceti inca?

Esercitie. Descrieti din esercitiulu a 20-a dĭcerile afirmative si negative. 2. Deschideti in legendariu la pagin'a 173 (Ghicituri) si desemnati dĭcerile interogative.

Tema. Scrieti 5 dĭceri interogative, 5 afirmative si 5 negative.

Cetiti inca odata ecercitiulu a 20-a. „Se cocu strugurii?“ Care cuventu e subiectulu dĭcerei acesteia? Care predicatulu? Care parte a dĭcerei sta la inceputu? Predicatulu. Cetiti dĭcerea urmatória. „Strugurii se cocu.“ Care e subiectulu, si care predicatulu dĭcerei acesteia? Care parte a dĭcerei sta acuma la inceputu? Subiectulu. Asiadara vedeti ca in dĭcere acusi sta subiectulu acusi predicatulu la inceputu.

Esercitie. Cetiti dicerile din esercitiulu a 20-a si spune-ti ca in fiacáre care parte a dïcerei sta la inceputu si care la capetu.

Tema. Scrieti 5 dïceri in cari se steie subiectulu la inceputu si 5 in cari se steie predicatulu.

§. 29.

Numerulu pluralu.

Esercitiulu a 21-le.

1. **Vergeu'a e flesibila.** 2. **Vergelele sunt flesibile.** 3. **Pén'a e subtïre.** 4. **Penele sunt subtïri.** 5. **Prunculu e micu.** 6. **Prunchi sunt mici.** 7. **Mielulu e setosu.** 8. **Mieii sunt setosi.** 9. **Sprancén'a e perósa.** 10. **Sprancenele sunt perose.** 11. **Cartea e folositória.** 12. **Cartile sunt folositórie.** 13. **Porumbulu e blandu.** 14. **Porumbii sunt blandi.** 15. **Ferulu este greu.** 16. **Ferele sunt grele.** 17. **Sticl'a este transparenta.** 18. **Sticlele sunt transparente.** 19. **Gróp'a este afunda.** 20. **Grópele sunt afunde.** 21. **Perin'a e móle.** 22. **Perinele sunt moi.**

Cetiti dïcerea prima. „Vergeu'a e flesibila.“ Despre câte vergele este aci vorb'a, despre un'a séu despre mai multe? Cetiti dïcerea urmatória. „Vergelele sunt flesibile.“ Despre câte vergele este aci vorba, despre un'a séu despre mai multe? Déca in dïcere e vorb'a despre unu obiectu vorbimu in numerulu singulariu, déca e vorb'a despre mai multe obiecte vorbimu in numerulu pluralu.

Esercitie. 1. Cadu dïcu acést'a: pescele este mutu, vorbescu in numerulu singulariu séu in numerulu pluralu? Déca dïcu acést'a: Pescii sunt muti, vorbescu in

numerulu singularu, séu in numerulu pluralu? (inv. pune mai multe in trebari de acestea). 2. Cetiti dïcerile din esercitiulu 21. si spineti cari dïceri aflrma ceva in singuleriu si cari in pluralu.

Esercitiulu a 22-a.

1. **Eu scriu.** 2. **Tu scrii.** 3. **Elu (ea) scrie.** 4. **Noi scriemu.** 5. **Voi scrieti.** 6. **Ei (ele) scriu.** 7. **Eu ceru.** 8. **Noi ceremu.** 9. **Tu ceri.** 10. **Voi cereti.** 11. **Elu (ea) cere.** 12. **Ei (ele) ceru.** 13. **Noi scriemu, cetimu, calculamu.** 14. **Voi siedeti, ascultati.** 15. **Ei (ele) fugu, saru.** 16. **Norii se aredica.** 17. **Ploi'a cade.** 18. **Ventulu vîjie.** 19. **Paserile se temu.**

Déca dïci acést'a: eu scriu, vorbesci numai despre persón'a ta? Déca dïci: noi scriemu, vorbesci numai despre persón'a ta — séu intielegi sub acést'a si pre ceialalti conscolari ai tei? Déca dïci: Tu scrii, intielegi sub acést'a pe mai multi séu numai pe unulu? Dar déca dïci: Voi scrieti. Câte persóne intielegi sub acést'a, un'a séu mai multe?

Câte persóne intielegi sub acést'a: eu? Dar sub acést'a: tu? Dar sub acést'a: elu (séu ea)? Asiadara eu, tu, elu (séu ea) desémna numerulu singulariu a pronumelui personalu.

Câte persone intielegi sub acést'a: noi? (mai multe persóne). Dar sub acést'a: voi? Dar sub acést'a: ei? Noi, voi, ei, (séu ele) desémna numerulu plurulu a pronumelui personalu.

„Eu scriu.“ Care e in dïcerea acést'a verbulu? Vorbescu aci numai despre o persóna, ca scrie? „Tu scrii.“ Care e in acést'a dïcere verbulu? Dïce numai despre o persóna, ca scrie? „Elu scrie.“ Dïci numai

despre o persona, ca scrie? „Noi scriemu.“ Vorbescu aci despre o persona séu despre mai multe? „Voi scrieti.“ Intielegeti sub acést'a activitatea unei se a mai multor'a persone? „Ei scriu.“ E aci verb'a despre activitatea mai multoru persóne? Si verbele au numeru singulariu si pluralu.

Observatiune. Pronumele nu se esprimu totdeuna, cate odata se subintielegu din verbu.

Esercitie. 1. „Eu calculezu.“ Stramutati dïcerea acést'a in numerulu pluralu. „Tu calculezi.“ Stramutati si dïcerea acést'a in numerulu pluralu. „Elu calculéza.“ Puneti dïcerea acést'a in numerulu pluralu etc. „Copiii asculta.“ Care e aci verbulu? Am vorbitu aci in numerulu singulariu séu in numerulu pluralu? 2. Cetiti dïcerile din esercitiulu 22., si mi-spuneti, cari dïceri sunt in numerulu singulariu, si cari in numerulu pluralu?

Tema. Stramutati in pluralu dïcerile din esercitiile 10., 11. si 12.

§. 30.

Cele trei tempuri principali a verbeloru.

Esercitiulu a 23-a.

Candu e primavéra:

1. **Erburiele inverdiescu.** 2. **Florile inflorescu.** 3. **Aerulu se incaldiesce.** 4. **Paserile migratórie sosescu.** 5. **Ciocarliile canta.** 6. **Mielusieii pascu.** 7. **Agronomulu ara, sémana, si grapa.**

Esercitiulu a 24-a.

Ce s'a intemplatu, candu a fostu focu?

1. **Clopotariulu a clopotitu.** 2. **Omenii s'au spariatu, au toitu, au strigatu.** 3. **Ventulu a suflatu.** 4. **Casele au arsu.** 5. **Mamele s'au vaietatu.** 6. **Copiii au plansu.** 7. **Foculu s'a stinsu.** 8. **Omenii s'au culcatu, s'au superatu, si au fostu neliniscîti.**

Esercitiulu a 25-a.

Déca va sosí iérn'a:

1. **Frundiele voru cadé.** 2. **Aerulu se va recí.** 3. **Ap'a va inghiaciá.** 4. **Va ninge.** 5. **Omenii se voru saniá.** 6. **La pitióre ne va fi frigu.** 7. **Degetele ne voru amortîi.**

Invetiatoriulu scrie pe tabela o dïcere si intre scriere intréba: ce facu eu acum'a? Asiadara ca scriu? Acuma scriu? Asiadara activitatea mea se intempla acuma, de presentu, candu indreptezu catra voi intrebarea? Dupace a scrisu invetiatoriulu dïcerea, intréba: continuezu eu scrierea si acuma? Asiadara ca nu? Acést'a activitate a mea e finita, e trecuta.

Déca voiescu sè scriu acuma de nou o dïcere, asiadara, activitatea mea va urmarí numai de acuma ina'nte, adeca in venitoriu? Activitatea se intempla séu acuma, séu s'a intemplatu, séu se va intemplá in venitoriu.

Candu dïcu: voi invetiati acuma, in ce tempu se intempla activitatea vóstra? — in tempulu presinte. Candu dïcu: voi ati invetiatu ieri, in ce tempu s'a intemplatu activitatea vóstra — in tempulu trecutu. Candu dïcu: voi veti invetiá si mane — candu se va

intemplá activitatea vóstra? — in tempulu venitoriu. Asiadara activitatea se póte intemplá in trei tempuri diferite, adeca in tempulu presinte, in tempulu trecutu si in tempulu venitoriu.

Esercitie. Cetiti esercitiulu a 23-a. In acest'a e scrisu: ce se intempla primavér'a. „Erburile inverdiescu.“ Prin ce cuventu se esprima aici subiectulu? — prin substantivu; dara predicatulu? — prin verbu. Ce tempu se esprima prin verbulu acest'a? — tempulu presinte, pentruca inverdïrea se intempla in acela-si tempu cu primavéra. „Florile inflorescu.“ Care e aci subiectulu? Prin ce cuventu se esprime aci predicatulu? Prin verbu. Ce tempu se esprime prin verbulu acest'a? etc. (Pertratarea este de a se continuá mai departe).

In esercitiulu 24. se preda ace'a ce s'a intemplatu odata in unu satu, candu a fostu focu. „Clopotariulu a clopotitu.“ Care e aci subiectulu? Care predicatulu? Prin ce cuventu se esprima in dïcerea acest'a subiectulu? Dara predicatulu? Ce tempu se esprime aici prin verbu? — tempulu trecutu. (Mai departe pertratarea esercitiiloru 24 si 25).

Strapuneti verbele din esercitiulu 23. in tempulu venitoriu. Cugetati cá si cum ar fi titlulu esercitiului, acest'a: ce se va intemplá acusi, déca va sosí primavér'a. „Erburile voru inverdií“ etc.

Strapuneti verbele din esercitiulu 25. in tempulu trecutu. Cugetati cá si cum ar fi titlulu esercitiului acest'a: ce s'au intemplatu érn'a. „Frundiele arboriloru au cadiutu“ etc.

Temele cari le-au esplicatu invetiatoriulu mai susu cu tonu inaltu, le da copiiloru sè le transpuna in scriere, arediamendu- se singuru pe organulu vorbirei. Acuma, in locu de a dïce: cugetati cá si cum

ar fi acest'a titlulu esercitiului, dice asia: cá se nu uitati, voiu scrie pe tabela titlulu stramutatu: Ce se va intemplá, déca va sosí primavér'a? Ce se intempla in satu, déca este focu? Ce s'a intemplatu érn'a?

§. 31.

Reasumare.

Esercitiulu a 26-a.

Cas'a si jurulu acelei'a.

Cas'a e anghiularia. Acoperisiulu casei e in altu. Usi'a e lata. Ferestele sunt anguste Parintele siede. Mum'a se ingrigiesce.. Copiii se jóca. Stefanu a esïtu afara. Joanu a fugitu. Petru a cetitu.

Parintele intréba: Manca calulu? Au beutu vitiei? Se culca oile? Rumega vac'a? S'a saturatu porcii?

Mum'a dïce: Calulu manca. Vitieii au beutu. Oile nu se culca. Vac'a nu rumega. Porcii s'au saturatu.

Fratele dïce: Eu voiu lucrá. Tu vei ceti. Georgiu se va culcá, elu e morbosu Servitorii pauséza, ei sunt osteniti.

Observatiune. Esercitiele de cari ne folosimu la instruirea gramaticei elementarie au scopu si misiune anumita. Aceste iau in consideratiune tóta poterea copiiloru nedesvoltati inca spiritualmente. Repetarea neintrerupta a esercitieloru premergatorie ar inpedecá insusïrea graduata a cunoscintieloru gramaticali si esercitarea acelor'a prin esemple. In instruirea gramaticei elementarie e metodulu celu mai re comendabilu, cá invetiatoriulu candu veiesce a repetií sè determineze puncte anumite, cá cu ocasiunea repetirei se nu impartasiésca alte cunoscintie gramaticali; procederea acest'a nu eschide, cá invetiatoriulu sè nu faca din candu in candu prim'a digresiune cu referintia la reasumarea celoru deja propuse si invetiate.

Repertarea din multe puncte de vedere este de lipsa, ma câte odata ne-incunguiratu necesaria, pentru cá copiii astfeliu sè fia in stare a si-aduná tóte cunoscintiele gramaticali, éra invetiatoriulu sè póta produce unu conspectu scurtu despre cunoscintiele impartasîte graduatu. In procederea referitória la reasumarea celoru deja propuse si invetiate potu serví de cinosura urmatóriele:

Analisare. Dïcerea 1.: „Cas'a e anghiularia.“

1. Din punctu de videre sintacticu. Cetesce esercitiulu 26. „Cas'a e anghiularia.“ Ce e ace'a ce ai cetitu? — dïcere. Pentruce? — pentruca prin acést'a se esprima unu cugetu. Ce e dara dïcerea? Dïcerea e espresiunea cugetului prin vorbe. Despre ce objectu este vórba in dïcerea acést'a? — despre casa. Ce se dïce despre ea? — ea e anghiularia. Cum se chiama ace'a despre care este vórba in decere? — Subiectu. Cum se chiama cuventulu prin care dïcemu ceva despre subiectu? — predicatu. Asiadara ce e subiectulu? ce e predicatulu? Subiectulu si predicatulu sunt partile dïcerei. In dïcerea acest'a „Cas'a e anghiularia,“ care parte a dïcerei sta la inceputu? Care la capetu? Póte stá la inceputu si predicatulu? — póte. Cu deosebire in ce casu? — déca dïcerea e interogativa. Dïcerea de mai susu e dïcere interogativa séu afirmativa?

2. Din punctulu de vedere gramaticalu. Prin ce feliu de cuventu este aci espresu subiectulu? — prin substantivu, dara predicatulu? — prin adjectivu. Se póte esprime subiectulu si prin alte cuvente? Prin ce feliu de cuvente se mai póte esprime subiectulu? — prin nume personalu si pronume personalu. Se póte esprime predicatulu si prin alte cuvente? Prin ce feliu de cuvente? — prin adjectivu, prin verbu.*)

*) Invetiatoriulu póte demustrá prin esemple si ace'a ca pre-

Ce e substantivulu? — Ce e numele personalu? — Ce e pronumele personalu? Ce e adjectivulu? Ce e verbulu? Din câte cuvente consta dïcerea cetita? Cari sunt acelea? Ce insemnéza 'a in capetulu cuventului? Pentru ce se numesce acest'a articlu? Câti articlii folosimu in limb'a romana? Candu folosimu articlulu *lu*, *le* si candu *a*?

3. Cu privire la declinatiunea cuventeloru. Despre câte case este vórba in dïcerea de mai susu? Strapune dïcerea acést'a in numerulu pluralu. Ce sufise capeta substantivulu in numerulu pluralu? Dara adiectivulu? Cari sunt sufisele numerului pluralu? Cum au pluralulu cele trei pronume personali? Care pronume personalu desemna persón'a antaiu, care a dou'a si care a trei'a?

4. Cu privire la cetire si silabisare. Din câte litere consta cuventulu primu in dïcerea mai susu cetita? — din patru. — Cari sunt acestea? Din câte sunante si din câte consunante consta cuventulu acest'a? De câte feliuri sunt sunantele. De câte feliuri sunt consunantele? Ce sunt diftongii? Insïra-mi câteva consunante simple si duple etc. Din câte silabe consta cuventulu alu treilea in dïcerea acést'a? Pentruce din patru silabe? Cum vei impartií in silabe cuventulu acest'a? Dupa care regula etc.

5. Cu privire la ortografia, Cautati, in dïcerea acést'a fiacare cuventu e deosebitu de catra olalta? Dupa care regula ortografica? De câte silabe e cuventulu: casa? Se potu despartií cuventele de o silab\ la capetulu cuventului? Déca ar trebuí sè despartïmu

---

dicatulu adese-ori se esprime si prin nume substantivu de es. Mierl'a e pasere. Cu referintia la acést'a se afla dïceri si in cartea pentru esercitie. Specialu vomu pertractá despre acést'a mai tardïu.

la capetulu sîrului cuventulu acest'a „anghiulara" unde s'ar poté despartií? Insîra-mi regulele despartîrei silabeloru. Cu ce litera e scrisa — in dîcerea de mai sucu — liter'a prima a cuventului din inceputu? — cu litera mare. Dupa care regula? In care casu mai scriemu liter'a prima a cuventelui ca litera mare? Ce semnu observati la capetulu dîcerei acesteia? — punctu. Afara de punctu ce semne de scriere mai cunosci inca? Spre ce servescu semnele in scriere? Candu folosimu punctulu? com'a, dóue puncte, semnulu intrebarei, semnulu eschiamatiunei si semnulu citatiunei?

Nu e de lipsa cá la o dîcere singuratica sè intrebuintiamu atâtea intrebàri. Acést'a ar fi o procedere forte ostanitória pentru unu copilu incepatoriu. Mai consultu e, cá invetiatoriulu sè aplice la o dîcere intrebari mai pucine, numai câtu sè fia atentu a aplicá la fiacare dîcere alte intrebari, cá astfeliu pre incetu sè treca peste tóte regulele si cunoscintiele propuse in specialu si graduatu.

LIBRARY OF CONGRESS
0 003 127 371 7

LIBRARY OF CONGRESS
0 003 127 371 7